

กระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่งานวิจัย¹

รัตติกาล เจนจัด²

อมรรักษ์ เจริญโชติธรรม³

อภิรักษ์ ธรรมเสนา⁴

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่งานวิจัย โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ที่ใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเตรียมความพร้อมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ได้แก่ (1) กระบวนการทำงานร่วมกับผู้ประสานงานภาคหรือโหนด เพื่อกำหนดทิศทางการทำงานโดยใช้การประชุมเป็นเครื่องมือ (2) กระบวนการทำงานของอาจารย์ผู้สอนในฐานะ “พี่เลี้ยง” นักศึกษาให้คำปรึกษาและชี้แนะนักศึกษา (3) กระบวนการพัฒนานักศึกษาด้วยกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop)

นอกจากนั้น หลักการออกแบบและสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อเผยแพร่งานวิจัยมีประเด็นของเนื้อหาที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (1) การเข้าใจสายพานการผลิตและเผยแพร่สื่อลักษณะผลงานวิจัย (2) การวิเคราะห์สื่อและผู้รับสาร

¹ วันที่รับบทความ 25 พฤษภาคม 2562; วันที่แก้ไขบทความ 1 กรกฎาคม 2562; วันที่ตอบรับบทความ 4 กรกฎาคม 2562.

² บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนวัตกรรมการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น โดยได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ. 2562.

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาเทคโนโลยีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

⁵ กลุ่มงานสื่อสารความรู้และเครือข่ายสัมพันธ์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

(3) การเตรียมเนื้อหาให้พร้อมและรู้ขอบเขตของเนื้อหาที่จะผลิต (4) การเลือกเนื้อหาที่ตรงกับผู้รับสารและทำให้ผู้รับสารเข้าใจ และ (5) การตรวจสอบคุณภาพของสื่อก่อนนำสื่อไปใช้

และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา ได้แก่ (1) การมีโน้ตหรือผู้ประสานงานภาค (2) การออกแบบกิจกรรม (3) อาจารย์ผู้สอนมีลักษณะเชิงรุกหรือ active และ (4) การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ผลิตสื่อและนักวิจัยเจ้าของผลงาน

คำสำคัญ: การพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย การเผยแพร่งานวิจัย

Development of Local Communicators for Disseminating the Research Work

Rattikarn Jenjad
Amornrat Charoenchotithum
Apinan Thummasena

Abstract

The objective of the research is to study the process of the local communicator development for disseminating the research work. The research employs a qualitative approach where participatory action research is used as a tool to study the knowledge of media creation process in order to disseminate the research work and to develop the research communicator.

The result shows that there are three tasks throughout the process of preparation for participants to be developed which are;

- 1) having a coordination process in which working with nodes (Northern-based Coordinator) for setting the work direction;
- 2) having an instruction process for advising the local communicator; and
- 3) having workshops.

For the development process of content creation and design for local communicator and the media creator, there are five principles for local communicator and the media creator to follow in order to have an effective research dissemination which are; (1) understanding the production process and understanding the research dissemination process; (2) having media and target audience analysis; (3) having the content

preparation and acknowledge the scope of the content; (4) the content selection matching with the target audience; and (5) conducting the quality assessment before using the media.

Finally, there are four factors that lead to the success of the research dissemination through the education system which are (1) having nodes or coordinators, (2) the activity design, (3) having an active instructor; and (4) having the participation between the media creator and the researcher.

Keywords: development of local communicator, research dissemination

ที่มาและความสำคัญ

เมื่อพูดถึง “งานวิจัย” คนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงวิชาการมักจะมี ความเข้าใจว่า เป็นเรื่องที่ไกลตัว และยากต่อการทำความเข้าใจ แม้ว่างานวิจัย ชื่อนั้นเป็นงานที่สร้างผลกระทบต่อคนในสังคมในวงกว้าง หรือบางครั้งจะพบว่า งานวิจัยนั้นมีคุณูปการสำหรับผู้คนเป็นจำนวนมากก็ตาม แต่ก็ยังไม่ได้รับการเผยแพร่ ให้กับผู้ที่ต้องการใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ทั้งๆ ที่การเผยแพร่งานวิจัยมีความ สำคัญ อีกทั้งหน่วยงานที่เป็นผู้ให้ทุนส่วนใหญ่ในปัจจุบันต่างเห็นความสำคัญของการ เผยแพร่งานวิจัย และมักจะมีข้อกำหนดให้นักวิจัยเผยแพร่งานวิจัยในรูปแบบ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผลงานในรูปแบบการประชุมวิชาการ การเขียนบทความ ลงในวารสารทางวิชาการ หรือแม้แต่การคืนข้อมูลให้กับชุมชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับโครงการวิจัยนั้นๆ อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ด้วยวิธีการดังกล่าว ก็ยังมีข้อจำกัดเฉพาะในแวดวงวิชาการหรือยังจำกัดอยู่ในวงแคบไม่ทั่วถึง ทำให้ งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะ “ขึ้นหิ้ง” อยู่ตามห้องสมุดต่างๆ ทำให้ไม่คุ้มค่า ทั้งงบประมาณและเวลาในการดำเนินงานวิจัย

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น การเผยแพร่งานวิจัยส่วนใหญ่ นั้นจึงเป็นการ นำเสนอหรือเผยแพร่ที่ยังจำกัดอยู่ในแวดวงวิชาการ ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่ต้องใช้

ประโยชน์จากงานวิจัยจริงๆ เข้าถึงได้ยาก ดังนั้น บทความชิ้นนี้จะเป็นการนำเสนอข้อค้นพบจากการเผยแพร่งานวิจัย ทั้งรูปแบบของการเผยแพร่งานวิจัย และการสร้างหรือพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย เพื่อให้สามารถเป็นผู้สื่อสารงานวิจัยไปยังกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม และไม่จำกัดเฉพาะแวดวงวิชาการเท่านั้น โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนวัตกรรมการพัฒนา นักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น เป็นโครงการวิจัยที่แสวงหาแนวทางในการเผยแพร่งานวิจัยในลักษณะต่างๆ เพื่อให้คนทั่วไปได้เข้าถึงงานวิจัยได้ โดยโครงการดังกล่าวเป็นโครงการต่อเนื่องจากงานวิจัยเรื่อง การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ในการใช้สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่คนรุ่นใหม่ (2558) และงานวิจัยเรื่อง การประกวดการสร้างสรรค์สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่งานวิจัยสู่คนรุ่นใหม่ (2560) ทั้งสองโครงการเป็นงานวิจัยที่ใช้กิจกรรมการประกวดเป็นช่องทางในการเผยแพร่งานวิจัย ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สู่คนรุ่นใหม่ ซึ่งในการดำเนินงานในปีแรกนั้น ได้มุ่งเน้นค้นหาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ในการใช้สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่งานวิจัยสู่คนรุ่นใหม่ ผลการวิจัยก็ได้ข้อค้นพบว่า ในการสื่อสารงานวิจัยออกไปยังกลุ่มคนรุ่นใหม่ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ด้านสาร (message strategies) และกลยุทธ์ด้านสื่อ (media strategies) ในการคิดแปลงเนื้อหางานวิจัยยากๆ ให้เข้าใจได้โดยง่ายผ่านการคิดสร้างสรรค์ (creativity) เนื่องจากผลงานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นเรื่องยากในการเข้าใจและเข้าถึงของบุคคลแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบเนื้อหาสารและการเลือกใช้สื่อที่สอดคล้องกับกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายแต่ละกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “กลุ่มคนรุ่นใหม่” ซึ่งเป็นกลุ่มผู้รับสารที่นิยมเลือกเปิดรับสื่อใหม่หรือสื่อออนไลน์ในรูปแบบ motion infographic และผลการวิจัยยังพบว่า ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้เผยแพร่ไปยังกลุ่มอื่นๆ

ดังนั้น ในปีที่ 2 จึงเกิดโครงการวิจัยต่อเนื่องขึ้นภายใต้ชื่อว่า การประกวดสร้างสรรค์สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่งานวิจัยสู่คนรุ่นใหม่ เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นถอดบทเรียนถึงรูปแบบ/เนื้อหา และวิธีการ ในการใช้สื่อกิจกรรมการประกวดเป็นช่องทางในการเผยแพร่งานวิจัย โดยมีพื้นฐานความคิดว่า “สื่อกิจกรรมการประกวด”

หากจะมีประสิทธิภาพนั้น ต้องมี “การออกแบบ” ให้สอดคล้องกับเนื้อหางานวิจัยที่ต้องการจะเผยแพร่และสอดคล้องกับกลุ่มผู้รับสารเป้าหมาย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมประกวดการสร้างสรรค์สื่อ นั้น จำเป็นต้องวิเคราะห์คุณลักษณะของงานวิจัยและผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่ จากนั้นจึงออกแบบวิธีการดำเนินการประกวด ตลอดจนต้องใช้วิธีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มผู้รับสารที่เป็นคนรุ่นใหม่ให้เกิดความสนใจเข้าร่วมประกวด ซึ่งการออกแบบวิธีการดำเนินการประกวดดังกล่าว ส่งผลให้มีผู้เข้าร่วมประกวดมากขึ้นกว่าการดำเนินการในปีแรกเกือบหนึ่งเท่าตัว และได้ผู้เข้าร่วมการประกวดจากหลากหลายมหาวิทยาลัยกระจายในทุกภูมิภาค สามารถเผยแพร่งานวิจัยไปยังกลุ่มคนโดยเฉพาะผู้ใช้ประโยชน์ในส่วนภูมิภาคได้เพิ่มมากขึ้น

ข้อค้นพบจากงานวิจัยทั้งสองโครงการดังกล่าวในโครงการในปีที่ 3 การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนวัตกรรมการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น นี้ จึงมีแนวคิดในเรื่องของการพัฒนา “นักสื่อสารงานวิจัย” ซึ่งในที่นี้หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความรู้และทักษะด้านการสื่อสารที่สามารถสื่อสารงานวิจัยผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักสื่อสารงานวิจัยในท้องถิ่น ทั้งนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนานักสื่อสารในท้องถิ่น โดยนำผลงานวิจัยในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ มาเป็นโจทย์ให้กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเผยแพร่งานวิจัยแล้ว ยังเป็นการใช้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่และท้องถิ่น กล่าวคือ คนในพื้นที่ที่อยู่กับปัญหาจริงๆ สามารถนำงานวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ และหากมีนักสื่อสารงานวิจัยที่มีคุณภาพดังกล่าว การเผยแพร่งานวิจัยที่มีอยู่จำนวนมาก และตรงกับความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลต่อแวดวงวิชาการ โดยการพัฒนา นักสื่อสารงานวิจัยนี้ หากบรรจุอยู่ในระบบการศึกษาก็จะทำให้เกิดความยั่งยืนได้ คณะทำงานจึงตั้งโจทย์ว่า หากต้องการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยนั้น ควรจะมีกระบวนการอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่จะทำให้การสื่อสารงานวิจัยนั้นประสบผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่
งานวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมทางความคิดและวิธีการในการพัฒนาคน

“นวัตกรรม” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “innovation” แปลว่า ทุกสิ่งที่เกิด
ขึ้นใหม่ ซึ่งนวัตกรรมมีความสัมพันธ์และส่งผลให้เกิดพลวัตด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น
ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม และในปัจจุบันนี้ เป็นที่ยอมรับ
ในวงกว้างว่า “นวัตกรรม” มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการ
แข่งขันของประเทศ และหลายองค์กรให้ความสนใจกับ “การคิดเชิงนวัตกรรม”
ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมบุคลากรให้มีทักษะ ความสามารถ พร้อมรับมือ
กับการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในโลกที่มีความไม่แน่นอนอย่าง
ต่อเนื่อง

นวัตกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท (دنชนก เบื่อน้อย, 2559) ได้แก่
นวัตกรรมใหม่โดยสิ้นเชิง และนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งใน
ปัจจุบันเรามักจะให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องนวัตกรรมการเรียนรู้อย่างค่อยเป็น
ค่อยไป หรือการสะสมองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดสร้างสรรค์
โดยเชื่อว่าการเพิ่มศักยภาพทางด้านความคิดให้แก่มนุษย์ จะเกิดผลในการผลักดัน
และต่อยอดทางนวัตกรรมในด้านต่างๆ ในสังคมต่อไป โดยนวัตกรรมมีความ
สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการคิดสร้างสรรค์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

สำหรับการพัฒนานวัตกรรมให้เกิดขึ้นได้จริงเพื่อสร้างการเติบโตใน
องค์กร สิ่งสำคัญอันดับต้นๆ คือ การสร้างเสริม บ่มเพาะ ศักยภาพของบุคลากร
ตลอดจนทำให้เกิดความเข้าใจถึงเป้าหมาย วิสัยทัศน์ จนสามารถพัฒนาการ
ทำงาน กระบวนการทำงาน (process innovation) ให้ดีขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่อง

ส่วนคำว่า “ศักยภาพ” หมายถึง คุณสมบัติหรือองค์ประกอบของสิ่งใดๆ
ไม่ว่าเป็นของบุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชน อันนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถ

และเสริมความสามารถในการพัฒนาตนเอง รวมทั้งพัฒนาเพื่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความสมดุลของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในสถานการณ์ต่างๆ

เพื่อให้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงหรือก้าวให้ทันต่อนวัตกรรม การเสริมสร้างศักยภาพให้กับบุคคลนั้นย่อมเป็นสิ่งจำเป็น โดยการเสริมสร้างศักยภาพนั้น มีตั้งแต่การฝึกอบรม การให้เรียนหลักสูตรสั้นๆ ในมหาวิทยาลัย การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หรือการฝึกอบรมในลักษณะฝึกปฏิบัติงานไปในตัว ประโยชน์ที่เห็นได้ชัดจากการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรอันเป็นการเสริมสร้างศักยภาพ ก็คือ ช่วยให้ผู้บุคลากรหรือพนักงานเสียเวลาน้อยลงในการหาความรู้ หรือทักษะในการปฏิบัติงาน

การเสริมสร้างศักยภาพก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ดังนี้ (1) ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของบุคคล ทำให้มีสมรรถภาพในการดำเนินงาน มีความรู้เพิ่มขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น (2) ช่วยให้ประหยัดเวลา และลดความสูญเสียเปล่าทางการดำเนินงาน สามารถใช้ทรัพยากรการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ช่วยทำให้บุคคลได้เรียนรู้งานในหน้าที่ได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เพิ่งได้รับการเรียนรู้ในการดำเนินการใหม่ (4) ช่วยแบ่งเบาหรือลดภาระหน้าที่ของรัฐ หรือการดำเนินการต่างๆ เพราะบุคคลที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและอย่างต่อเนื่อง จะมีความเข้าใจงาน การดำเนินงาน และงานอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี (5) ช่วยกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในชุมชน กล่าวคือ ทำให้บุคคลทุกคนมีโอกาสพัฒนา และชุมชนก้าวหน้าไปสู่สถานภาพที่ดีขึ้น และ (6) การเสริมสร้างศักยภาพ ช่วยทำให้บุคคลเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งในด้านความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ รวมทั้งหลักการปฏิบัติงานและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมทางความคิดและวิธีการในการพัฒนาคนนี้ คณะผู้วิจัยจะนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาที่ผ่านเข้ารอบกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อเสริมสร้างความรู้ของผู้เข้าอบรมทั้งด้านของทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อให้ผลงานที่สร้างสรรค์และผลิต

ออกมานั้นสมบูรณ์แบบ และสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยได้สมบูรณ์
เหมาะสมกับการเผยแพร่ต่อไป โดยการเสริมหรือพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา
ในครั้งนี้ จะเป็นการเรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไป และเพื่อให้มีความยั่งยืนเกิดขึ้น
จึงมีแนวคิดในเรื่องการเพิ่มเนื้อหางานวิจัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการ
เรียนการสอน โดยการระบุเนื้อหางานวิจัยเข้าไปใน มคอ. 3 หรือ มคอ. 5 และ
ต่อไปในอนาคตอาจจะบรรจุเป็นรายวิชาสร้างสรรค์สื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อกิจกรรม

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้เน้นใช้ “กิจกรรม” เป็นเครื่องมือในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลและค้นหาคำตอบเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหา ตลอดจนวิธีการใช้
“กิจกรรมการประกวด” เพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่งานวิจัยว่าควรเป็นอย่างไร
และมีข้อดีและข้อจำกัดอย่างไร ดังนั้น เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลและการค้นหาคำตอบ
เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้กรอบแนวคิดที่
เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในงานวิจัยนี้ ดังนี้

คำว่า “กิจกรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมาย
ไว้ว่า หมายถึง การที่ผู้เรียนปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้ ในแง่
นี้จึงจะเห็นได้ว่า “กิจกรรม” หรือที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า “activity” มีความหมายที่
มีนัยเชิงการเรียนรู้ ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ดังนั้น **สื่อกิจกรรมจึงมีความ
หมายถึง สื่อที่เป็นกิจกรรมที่มีความหมายแฝงของการเรียนรู้**

อย่างไรก็ดี ในมิติการสื่อสาร “กิจกรรม” จัดเป็น “สื่อ” ประเภทหนึ่ง
เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางการสื่อสาร
ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ได้แก่ S (ผู้ส่งสาร – sender) M (เนื้อหา/
สาร – message) C (ช่องทาง – channel) และ R (ผู้รับสาร – receiver) ใน
ประเด็นนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2552) ได้ยกตัวอย่างกิจกรรม “ค่าย” ในฐานะ
ที่เป็น “สื่อกิจกรรม” ว่า “ค่าย” สามารถรับรู้ให้เป็น “สื่อ” เป็น “สาร” และเป็น
“การสื่อสาร” ได้แบบหนึ่ง เพราะมีองค์ประกอบทางการสื่อสารครบทั้ง 4
องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร (sender) คือ ทีมงานที่จัดค่าย ผู้รับสาร (receiver)

คือ ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกค้าขาย เนื้อหา/สาร (message) คือ เนื้อหาความรู้หรือกิจกรรมต่างๆ ภายในค้าขาย ขณะที่ช่องทาง (channel) คือ สถานที่จัดกิจกรรม เป็นต้น

หากเราวิเคราะห์ด้วยองค์ประกอบทางการสื่อสาร “กิจกรรม” ต่างๆ ก็สามารถมีสถานะเป็น “สื่อกิจกรรม” ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในแนวคิดเรื่อง “สื่อกิจกรรม” พัฒนามาจากแนวคิดสื่อสารการตลาดที่มองว่า “สื่อกิจกรรม” เป็นรูปแบบของการผสมผสานของการประชาสัมพันธ์เข้ากับการตลาด โดยมีการผสมผสานกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสารไปสู่ผู้บริโภค

เนื่องจาก “สื่อกิจกรรม” มีพัฒนาการมาจากรูปแบบของการสื่อสารการตลาด จิตรภักดิ์ จึงอยู่สุข (2543) จึงได้แบ่งสื่อกิจกรรมด้วยใช้เกณฑ์ของการตลาดเชิงกิจกรรมออกเป็น 18 ประเภท คือ (1) การจัดประกวด – การแข่งขัน (contest-competition) (2) การเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมพิเศษ (special event sponsorship) (3) การจัดรายการบันเทิง (entertainment) (4) การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกีฬา (sport event) (5) การจัดงานขอบคุณ (thank you party) (6) การจัดสัมมนา (seminar) (7) การให้บริการสังคม (services) (8) การจัดประมูล (auction) (9) การจัดงานฉลอง (celebration) (10) การจัดนิทรรศการและการแสดงสินค้า (exhibition and trade show) (11) การเปิดงาน (grand opening) (12) การจัดเปิดตัวสินค้าใหม่ (launching presentation) (13) การเดินสายเพื่อแสดงผลงาน (road show) (14) การเข้าร่วมขบวนพาเหรด (parade participation) (15) การจัดค่ายพิเศษ (special camping) (16) การจัดวันหรือสัปดาห์พิเศษ (special days or week) (17) การจัดแถลงข่าว (press conference) (18) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด (promotion activities)

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ จะนำสื่อกิจกรรมมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้รูปแบบของการจัดประกวดแข่งขัน ร่วมกับการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ และการจัดนิทรรศการแสดงผลงานที่ผ่านเข้ารอบ โดยคณะผู้วิจัยมีแนวทางในการจัดกิจกรรมดังกล่าวให้เป็นกิจกรรมที่เป็นรูปแบบ

ของสาระบันเทิง (edutainment) ให้กับผู้เข้าชมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ร่วมสนุกกับการแข่งขันแต่แฝงไปด้วยสาระ และบรรยากาศมิตรภาพระหว่างเพื่อนต่างสถาบัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media)

“สื่อใหม่” (new media) ในงานวิจัยนี้ มีความหมายรวมถึงเทคโนโลยีทางการสื่อสาร (communication technology) และยังหมายถึงศิลปศาสตร์วิธีการ กระบวนการ เครื่องมืออุปกรณ์ที่มีความก้าวหน้าที่สุดของเทคโนโลยีในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสารในการเพิ่มพูนสมรรถนะทางการสื่อสาร ตลอดจนหมายถึงสื่อที่เกิดขึ้นใหม่หรือดัดแปลงปรับเปลี่ยนมาจากสื่อเดิมที่สามารถเข้ามาทำการสื่อสารได้ในทุกบริบทที่สื่ออื่นๆ ได้ปฏิบัติการอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น สื่อโทรศัพท์เคลื่อนที่ การสื่อสารโทรคมนาคมต่างๆ เป็นต้น

โดยคุณสมบัติของสิ่งที่เรียกว่า “สื่อใหม่” นั้น จันทนา ทองประยูร (2548) กล่าวว่า จะต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ (1) การมีปฏิสัมพันธ์ได้ง่าย (interactivity) เนื่องจากเป็นรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) (2) มีความสามารถเคลื่อนที่ได้สูง (mobility) ทำให้สะดวกต่อการพกพาไปในที่ต่างๆ (compactable) (3) สามารถดัดแปลงหรือเปลี่ยนรูปได้ (convertibility) (4) สามารถเชื่อมต่อกันได้โดยง่าย (connectivity) (5) สามารถหาได้/ใช้ประโยชน์ได้ในทุกที่ (ubiquity) (6) มีความรวดเร็วในการสื่อสาร (speed of communication) (7) มีลักษณะที่ไร้พรมแดน (absence of boundaries) (8) ความเป็นดิจิทัล (digitalization)

อย่างไรก็ดี คุณลักษณะที่กล่าวมานี้ มีทั้งคุณสมบัติในเชิงเทคนิค (technical aspect) คุณสมบัติในเชิงสังคม (social aspect) นอกจากนั้นยังมีคุณสมบัติในเชิงอื่นๆ ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล (2556) ได้ประมวลคุณลักษณะของสื่อใหม่เอาไว้ 16 ประการ ดังนี้

(1) สื่อใหม่เป็นการสื่อสารสองทาง (two-way communication) กล่าวคือ ผู้รับสารสามารถจะมีปฏิกิริยาต่อทั้ง “ตัวข่าวสาร” และ “ผู้ผลิต/ผู้ส่งข่าวสาร”

ได้ ดังนั้น สภาวะหรือสถานะของผู้รับสารจึงเปลี่ยนมาเป็นผู้รับสารในลักษณะเชิงรุก (active)

(2) สื่อใหม่ง่ายต่อการเข้าถึง และการเผยแพร่กระจายสารสนเทศ (ease of access to and dissemination of information) ผู้รับสารมักจะเข้าถึงและควบคุมการไหลของสารสนเทศได้ ซึ่งนับเป็นข้อเด่นอย่างมากของการส่งผ่าน/การรับสารสนเทศของสื่อใหม่นี้

(3) สื่อใหม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง (continuous learning) เนื่องจากผู้รับสารมิได้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลข่าวสารดังกล่าว กล่าวคือ ทำให้ผู้รับสาร “ได้รู้” ข้อมูล แต่มิได้ “เข้าใจ” จากข้อมูลนั้น

(4) สื่อใหม่มีการวางตัวในแนวเดียวกันและเอื้อต่อการบูรณาการ (alignment and integration) แต่เดิมสื่อมวลชนจะมีลักษณะการให้ข่าวสารที่มาเป็นทอดๆ เป็นขั้นเล็กขั้นน้อยไม่ปะติดปะต่อกัน ดังนั้น จึงยากต่อการเรียนรู้ หากไม่ถูกนำมาประกอบให้เป็นภาพรวม

(5) สื่อใหม่เอื้อต่อการสร้างชุมชน (creation of community) คุณลักษณะนี้ดูเหมือนว่าจะเป็นหัวใจของสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อใหม่อื่นๆ ที่สื่อมวลชนแบบเดิมไม่สามารถจะกระทำได้อย่างง่าย เพราะสื่อใหม่สามารถนำไปสู่การสร้างชุมชนในทุกรูปแบบ เช่น ชุมชนการเรียนรู้ ชุมชนทางการเมือง เป็นต้น

(6) สื่อใหม่มีลักษณะที่ง่ายต่อการเคลื่อนย้ายพกพาสะดวก (portability) กล่าวคือ สื่อใหม่มีลักษณะมีขนาดเล็ก กะทัดรัด สามารถเคลื่อนย้าย หรือพกพาติดตัวไปได้อย่างสะดวก หากใช้เกณฑ์เรื่อง กาละ/เวลา-เทศะ/พื้นที่ (time-space) มาประเมิน อาจกล่าวได้ว่า คุณลักษณะที่พกพาได้นั้น ช่วยปลดปล่อยผู้สื่อสารทั้งฝ่ายผู้ส่งและฝ่ายผู้รับให้เป็นอิสระจากทั้ง “เวลาและพื้นที่การสื่อสาร” เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือที่สามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา เป็นต้น ซึ่งการปลดปล่อยผู้สื่อสารออกจาก “กรอบกำหนดของเวลาและพื้นที่” นับเป็นการพลิกตัวครั้งใหญ่ของระบบการสื่อสาร

(7) สื่อใหม่มีลักษณะที่หลอมรวมกัน (convergence) หมายถึง ความสามารถที่จะเอาสื่อหลายๆ แบบ เข้ามารวมไว้ในเครื่องมือการสื่อสารชิ้นเดียว

อย่างไรก็ดี การหลอมรวมกันนั้นมี 2 ลักษณะ คือ (1) การหลอมรวมในแง่ของสื่อ ซึ่งก็คือการประสานสื่อหลายๆ แบบเข้ามามีด้วยกันในเครื่องมือชิ้นเดียว (2) การหลอมรวมในแง่ธุรกิจ คือการนำผลงานจากสื่อเก่าไปเผยแพร่ในสื่อใหม่ เป็นต้น

(8) สื่อใหม่มีลักษณะปฏิบัติงานร่วมกันได้ (interoperability) โดยพจนานุกรม Concise Oxford ให้คำนิยามความหมายว่า “interoperability” เป็นความสามารถที่จะปฏิบัติงานร่วมกันได้ โดยกินความหมายกว้างขวาง ตั้งแต่ร่วมงานกันได้ในเชิงเทคนิค ไปจนถึงสังคม การเมือง และองค์กร

(9) สื่อใหม่มีความสามารถที่จะประมวลเนื้อหาจากหลายแหล่งมาไว้รวมกัน (aggregation of content) กล่าวคือ เราสามารถที่จะตัดทอน ดัดแปลง คัดเลือก ฯลฯ เนื้อหาใหม่จากเนื้อหาเก่าได้อย่างไม่จำกัด เนื่องมาจากความเป็นดิจิทัลที่สามารถจะรวบรวมเอาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มารวมกันได้

(10) สื่อใหม่เพิ่มความหลากหลาย เพิ่มทางเลือก และ long tail หรือการที่สื่อใหม่ไม่ถูกจำกัดอยู่ภายใต้กฎของการผลิตอีกต่อไป กล่าวคือ แต่เดิมการผลิตจำนวนมากนั้นต้องคุ้มต้นทุนและกำไรที่คาดหวัง แต่สื่อใหม่สามารถผลิตออกมาแม้มีความต้องการน้อยก็ตาม

(11) การหวนคืนกลับมาประสานกันครั้งใหม่ระหว่างผู้ส่งสาร/ผู้รับสาร กล่าวคือ เมื่อเกิดสื่อใหม่ขึ้น ทำให้เกิดการหลอมรวมกระบวนการต่างๆ หรือขั้นตอนการผลิตทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกันระหว่างผู้ผลิต (ผู้ส่งสาร) และผู้บริโภค (ผู้รับสาร) เข้าไว้ด้วยกัน

(12) สื่อใหม่มีลักษณะของการส่งเสริมการรวมกลุ่มกันทางสังคม และการร่วมมือกันทางไซเบอร์ (social collectivity & cyber-cooperation) คือ การที่สื่อใหม่สามารถทำให้เราสื่อสารทุกเรื่องและทุกประเภทได้ แม้แต่กับคนแปลกหน้า แม้กระทั่งการเชื่อมความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ลึกซึ้งที่สุด เช่น การหาคู่ครองเพื่อมาอยู่เป็นคู่ชีวิต

(13) การเกิดวัฒนธรรมรีมิคซ์ (remix culture) สื่อใหม่สามารถที่จะแก้ไข ดัดแปลง หรือตัดต่อเพื่อเป้าหมายเฉพาะของเราได้ เช่น การทำรายงาน

ส่งครู การทำเพลงฟังเอง หรือการทำหนังสือ ฯลฯ ซึ่งการริเริ่มขึ้นเองถือเป็น ธรรมชาติแท้ๆ ของสื่อดิจิทัล

(14) การเปลี่ยนจาก “ผลผลิต” (product) มาสู่ “บริการ” (service) เช่น แทนที่เราจะมีแผ่นเสียงหรือดิสก์ที่ฟังเพลง (product) กลับเปลี่ยนแปลงไปว่า เวลาที่เราต้องการดูหนังหรือฟังเพลง เราก็จะเรียกดู/ชมทาง cyber/online โดยจะมีผู้ให้บริการ ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะพิเศษของสื่อใหม่

(15) สื่อใหม่เป็นสื่อที่อนุญาตให้ผู้รับสารเป็นผู้เปลี่ยนแปลงเนื้อหา (user-based transformation of new media) สำหรับสื่อใหม่แล้ว ผู้ใช้สาร/ผู้รับสาร สามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ไม่ได้อยู่ในต้นฉบับหรือต้นทางได้

(16) ข้อสรุป จากคุณลักษณะทั้ง 15 ประการที่กล่าวมานั้น เราอาจสรุป ได้ว่า ในสื่อเก่าก็อาจมีลักษณะบางประการร่วมอยู่ แต่ทว่าความแตกต่างนั้น ก็อยู่ตรงที่ว่า ในสื่อเดิมจะมีเพียงบางลักษณะเท่านั้น ซึ่งไม่ครบทุกลักษณะ เช่น โทรศัพท์สามารถสื่อสารสองทางได้เหมือนโทรศัพท์มือถือ จะไม่สามารถพกพา ติดตัวไปไหนได้เช่นเดียวกับโทรศัพท์มือถือนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่ดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจะใช้เป็นกรอบในการ พิจารณาถึงการเปิดและการใช้รับสื่อของคนรุ่นใหม่ ตลอดจนทำความเข้าใจคน รุ่นใหม่ในการสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเผยแพร่งานวิจัยในการประกวดฯ ต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การเผยแพร่งานวิจัยผ่านนวัตกรรมพัฒนานักสื่อสาร งานวิจัยท้องถิ่น นี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในลักษณะ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (participatory action research) โดยคณะผู้วิจัยได้ ออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกับโหนดและอาจารย์ผู้สอนในภูมิภาคต่างๆ ร่วมกัน รวมทั้งการทบทวนปัญหาและหาแนวทางแก้ปัญหาในระหว่างการทำงาน และ ใช้การจัดกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัย เพื่อค้นหาความรู้ที่เกี่ยวกับ กระบวนการสร้างสรรค์สื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยและการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล ในงานวิจัยนี้จะทำการรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ตลอดจนข้อมูลจากการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยข้อมูลเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สกว. ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยฉบับย่อที่ปรากฏบนเว็บไซต์ และรายงานฉบับสมบูรณ์ ทั้งหมด 42 เรื่อง บทความ หนังสือ และเอกสารวิชาการอื่นๆ

2. การออกแบบกิจกรรมต่างๆ ที่จะใช้ในกระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยเพื่อสร้างสรรค์และผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้วางแผนการดำเนินงานไว้ดังนี้

- 1) คณะผู้วิจัยประชุมร่วมกันกับโหนดในกลุ่มอาจารย์ผู้สอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและสร้างสรรค์สื่อใน 4 ภูมิภาค เพื่อชี้แจงการดำเนินงานและคํานักศึกษาที่มีคุณสมบัติหรือต้นทุนที่เหมาะสมจะเข้าร่วมโครงการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย โดยกำหนดให้มีการสร้างสรรค์และผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยบรรจุในรายวิชาที่เกี่ยวกับการผลิตสื่อ มอบหมายให้นักศึกษาทำการผลิตและสร้างสรรค์สื่อใหม่ เพื่อเผยแพร่งานวิจัยจากโจทย์งานวิจัยที่คัดเลือก จากนั้นอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาทำการคัดเลือกกลุ่มนักศึกษาที่มีผลงานที่ดีที่สุดจากแต่ละวิชาเข้าร่วมโครงการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย หลังสิ้นสุดการพัฒนาด้วยกระบวนการเสริมความรู้และทักษะต่างๆ แล้ว ให้นำไปปรับแก้ เพื่อนำสื่อดังกล่าวเผยแพร่ต่อไป
- 2) ออกแบบและกำหนดรูปแบบ วิธีการ วิทยาการ เนื้อหา วันเวลา สถานที่ ที่ต้องดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ สำหรับในการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยในแต่ละภูมิภาค
- 3) กำหนดรายละเอียด เกณฑ์ และเงื่อนไขต่างๆ ในการคัดเลือกนักศึกษาเข้าร่วมโครงการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยในภูมิภาคต่างๆ ตามรายละเอียดดังนี้

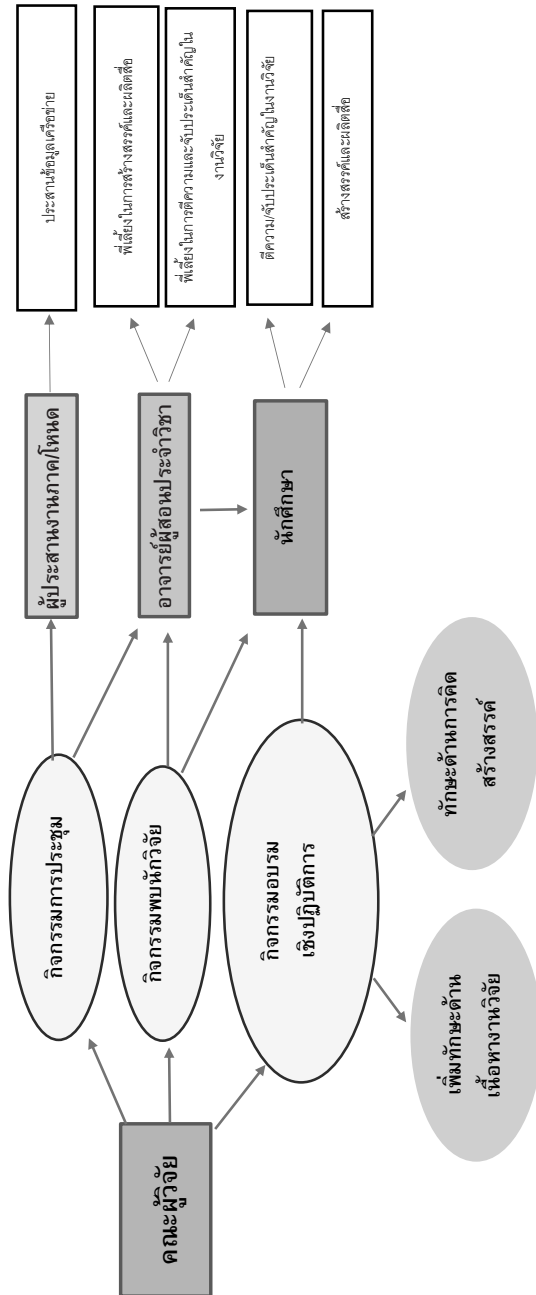
- 3.1) การคัดเลือกกลุ่มอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาที่จะเข้าร่วมโครงการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย ที่มีอยู่ในแต่ละภาค และสามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้น 26 มหาวิทยาลัย 42 วิชา อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาและโหนด จำนวน 29 คน และนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั้งหมด 1,130 คน ใน 4 ภูมิภาค
- 3.2) เกณฑ์การคัดเลือกนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นในกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือ workshop นั้น คณะผู้วิจัยจะให้อาจารย์ที่เป็นผู้สอนประจำวิชา คัดเลือกนักศึกษาที่มีผลงานดีที่สุดในรายวิชานั้นๆ โดยมีนักศึกษาที่ได้รับคัดเลือกเข้าร่วมกิจกรรม workshop จำนวน 144 คน จาก 4 ภูมิภาค
- 4) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือ workshop มีวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบเนื้อหาและด้านการสร้างสรรค์สื่อมาให้ข้อเสนอแนะจำนวน 2 คน
- 5) เมื่อนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการแล้ว จะใช้เวลาในการปรับแก้ไขสื่อ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม (participation) ระหว่างนักศึกษาในกลุ่มและอาจารย์ผู้สอน
- 6) กิจกรรมการแสดงผลงานสร้างสรรค์สื่อในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะจัดแสดงผลงานสื่อของแต่ละกลุ่มโดยให้แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานที่ได้ปรับแก้แล้วให้กรรมการตัดสินงาน โดยแบ่งรางวัลออกเป็นรางวัล The Winner และรางวัล Popular Vote
- 7) ผลงานของนักศึกษาที่ปรับแก้แล้วจะนำขึ้นเผยแพร่ทาง fanpage และเว็บไซต์ของโครงการ เพื่อให้มีการกดไลก์และแชร์ผลงานออกไปในวงกว้าง
- 8) การประเมินผลการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม คณะผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการประเมินทั้งแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ดำเนินโครงการวิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ทั้งข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากกิจกรรม แบบสอบถามวิธีการทำงานของอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อตีความ (interpretation) และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงทฤษฎี เพื่อถอดบทเรียนถึงกระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น

ผลการวิจัย

กระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย เป็นการเผยแพร่งานวิจัยไปสู่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักวิจัย นักวิชาการ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากงานวิจัย เป็นการต่อยอดการสร้างสรรค์และผลิตสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดเครือข่ายนักสื่อสารงานวิจัยได้ในระยะยาว ซึ่งกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปปรับใช้หรือต่อยอดได้ต่อไป โดยคณะผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดวางแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

กระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยในงานวิจัยนี้ เป็นกระบวนการที่ต้องมีการปรับและเสริมความรู้และความเข้าใจ ตั้งแต่ระดับไหนหรือผู้ประสานงานภาค อาจารย์ผู้สอนประจำวิชา และนักศึกษาที่ทำการสร้างสรรค์และผลิตสื่อผลการวิจัยพบกระบวนการทำงานได้ 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

- 1) กระบวนการทำงานร่วมกับผู้ประสานงานภาคหรือไหนด
- 2) กระบวนการทำงานของอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา
- 3) กระบวนการพัฒนานักศึกษาด้วยกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop)
- 4) ผลที่เกิดจากการออกแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการ
- 5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา

1. กระบวนการทำงานร่วมกับผู้ประสานงานภาคหรือไหนด

คณะผู้วิจัยมีการคัดเลือกหรือสรรหาไหนด เพื่อให้ได้ผู้ประสานงานภาคหรือไหนดที่มีศักยภาพในการทำงานประสานกับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาต่อไป ซึ่งคุณลักษณะของผู้ประสานงานภาคที่เหมาะสม และคาดว่าจะสามารถผลักดันงานวิจัยของ สกว. เข้าไปเป็นโจทย์ในรายวิชาต่างๆ ได้นั้น คณะผู้วิจัยสามารถถอดบทเรียนได้ดังนี้

1) การสรรหาไหนด คณะผู้วิจัยถอดบทเรียนจากกระบวนการทำงานพบวิธีการสรรหาไหนดที่ส่งผลให้การดำเนินโครงการเป็นไปด้วยดี ดังนี้

- 1.1 สรรหาไหนดจากเครือข่าย/กัลยาณมิตรที่เคยร่วมงานกันมาก่อน ไหนดดังกล่าวมาจากเครือข่ายมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาเคยส่งผลงานสร้างสรรค์สื่อเข้าร่วมประกวดกับโครงการใน 2 ปีแรก
- 1.2 สรรหาไหนดจากเครือข่ายนักวิชาการที่เป็นอาจารย์ในสายนิเทศศาสตร์ ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวนี้ คณะผู้วิจัยได้พบในงานประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

1.3 สรรหาโหนดโดยใช้วิธีการที่เรียกว่า “สโนว์บอลเทคนิค” (snowball technique) โดยการแนะนำของอาจารย์คนอื่นๆ ต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลให้สามารถเพิ่มจำนวนโหนด ทั้งที่เป็นผู้ประสานงานภาค และอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และผลิตสื่อ

การสรรหาโหนดตามกระบวนการข้างต้น เป็นเทคนิคหรือวิธีการของคณะผู้วิจัยที่จะได้โหนดมาทำงาน เมื่อได้โหนดที่จะทำหน้าที่ในการประสานงานในแต่ละภาค จากการทำงานร่วมกับโหนดคณะผู้วิจัยได้ข้อค้นพบคุณลักษณะที่สำคัญของโหนด ที่ส่งผลถึงการทำงานในการประสานงานเพื่อการเผยแพร่งานวิจัยและการสร้างนักร้องสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของการบริหารจัดการ การประสานงาน และการเผยแพร่งานวิจัย โดยมีรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

2) คุณสมบัติของโหนด

ผลการวิจัยพบว่า โหนดหรือผู้ประสานงานภาคแต่ละคนมีคุณลักษณะ (attribute) ที่เป็นข้อดีในการดำเนินงาน การวิเคราะห์คุณลักษณะที่เป็นข้อดีที่เอื้อต่อการทำงานของโหนด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการยกระดับเป็นต้นแบบ (model) ในการสรรหาผู้ประสานงานภาคของ สกว. ต่อไปได้ในอนาคต โดยสามารถทำการวิเคราะห์คุณลักษณะของโหนดหรือผู้ประสานงานภาค ได้ดังนี้

(1) *มีความรู้* คุณลักษณะขั้นพื้นฐานของผู้ประสานงานเครือข่ายคือ ต้องเป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร การสร้างสรรค์สื่อใหม่ ความรู้ในการวิเคราะห์ผู้รับสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัย เนื่องจากโหนดจะต้องประสานหาอาจารย์ผู้สอนรายวิชาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่สอนด้านการสร้างสรรค์และผลิตสื่อ ดังนั้น หากมีความรู้ในเรื่องดังที่กล่าวมาก่อน จะสามารถอธิบายรายละเอียดต่างๆ ที่ต้องดำเนินการเมื่อเข้าร่วมโครงการได้ นอกจากนั้น ทุนความรู้อีกแขนงหนึ่งที่สำคัญและเป็น “ตัวช่วย” ในการทำงานได้เป็นอย่างดี คือ ความรู้ความเข้าใจงานทางด้านวิทยาศาสตร์ โหนดบางคนมีความรู้พื้นฐาน

งานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ ทำให้สามารถอ่านและย่อยงานวิจัยวิทยาศาสตร์ให้กับนักศึกษาได้

(2) **เห็นความสำคัญของการเผยแพร่งานวิจัย** เนื่องจากกระบวนการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยของคณะผู้วิจัย เป็นกระบวนการที่ไม่เน้นเฉพาะแค่การพัฒนานักศึกษาให้เป็นนักสื่อสารงานวิจัยเท่านั้น หากแต่เป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายอาจารย์ให้มีความสามารถเป็นพี่เลี้ยงหรือผู้พัฒนานักศึกษา (trainer) ดังนั้น คุณลักษณะประการนี้จะช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการเผยแพร่งานวิจัยในรายวิชาได้

(3) **มีความสามารถและประสบการณ์ในการประสานงาน** ผู้ประสานงานภาคหรือไหนจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง

(4) **มีความปรารถนาดีที่จะส่งเสริมนักศึกษา** ไหนดหรือผู้ประสานงานภาคมีความปรารถนาดีที่จะส่งเสริมนักศึกษาให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ ทั้งประสบการณ์ด้านการผลิตสื่อ และประสบการณ์ในการเข้าร่วมโครงการเพื่อแลกเปลี่ยนกับนักศึกษาต่างมหาวิทยาลัย ก็จะสามารถสื่อสารให้อาจารย์ประจำวิชาเข้าร่วมโครงการได้เป็นจำนวนมาก และจะมีความพร้อมในการสนับสนุนด้านเวลา อุปกรณ์เพื่อผลิตสื่อ และความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม

(5) **มีเครือข่าย** คุณลักษณะที่สำคัญของผู้ประสานงานภาคอีกประการหนึ่งคือ มีความสามารถในการจัดการเครือข่าย กล่าวคือ มีความสามารถทั้งในระดับของการแสวงหาเครือข่าย การรักษาเครือข่าย การประสานงานเครือข่าย จนถึงขยายผลแนวคิดในระดับเครือข่าย ดังนั้น การสรรหาผู้ประสานงานภาคของคณะผู้วิจัยจึงเลือกผู้ประสานงานภาคที่มีคุณลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประสานงานภาคที่มีทุนเครือข่ายอยู่แล้วในระดับหนึ่ง

(6) **มีสถาบันรองรับ** เนื่องจากกระบวนการสร้างสรรค์สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่งานวิจัย เป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์สารสนเทศ ดังนั้น ลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ หากไหนเป็นอาจารย์ในสถาบันการศึกษา ก็กล่าว

ได้ว่า มีทุนด้านสถาบัน ตัวอย่างเช่น กรณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางโครงการวิจัยได้ร่วมกับคณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เนื่องจากหากพิจารณาในแง่ศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาสารคามมีศูนย์ดิจิทัลคอนเทนต์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NEDCC) ที่มีศักยภาพและมีความสามารถเป็นศูนย์ประสานงานในระดับภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้

(7) เป็นคนในพื้นที่ หากผู้ประสานงานภาคหรือโหนดเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ของภูมิกษณนั้นๆ จะสามารถทำหน้าที่ประสานงานกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ในเขตพื้นที่ภาคเดียวกันได้อย่างสะดวก และมีความเข้าใจในบริบทของภาคนั้นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีการเลือกงานวิจัยเชิงพื้นที่ไปเป็นโจทย์ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และผลิตสื่อ

2. กระบวนการทำงานของอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา

โจทย์สำคัญของงานวิจัยนี้คือ การสร้างนักสื่อสารงานวิจัย สกว. ระดับท้องถิ่น ด้วยการติดตั้งวิธีคิดเกี่ยวกับความสำคัญของงานวิจัยและความสำคัญในการเผยแพร่องค์ความรู้จากงานวิจัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาจึงถือเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาดังกล่าว เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการกำหนดโจทย์และมอบหมายงานให้นักศึกษาในรายวิชา ในแง่นี้อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาจึงถือเป็นเงื่อนไขของความสำเร็จในการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น ดังนั้นการนำเสนอผลการวิจัยในหัวข้อนี้จึงแยกเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนการทำงานของคณะผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา และกระบวนการทำงานของอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา

2.1 กระบวนการทำงานของคณะผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้สอนประจำ

อาจารย์ผู้สอนประจำวิชานับเป็นปัจจัยสำคัญต่อผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ และความสำเร็จในการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น คณะผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาใน 3 ระดับดังนี้

*** ระดับแรก** เป็นระดับของการทำความเข้าใจแนวคิดของโครงการ โดยใช้กระบวนการจัดการประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด รวมทั้งแผนการทำงานของคณะผู้วิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้จัดประชุมกับเครือข่ายสถาบันการศึกษาในแต่ละภาค และมีประเด็นในการประชุม คือ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับเครือข่าย และการวางแผนออกแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนร่วมกับเครือข่ายสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกรายวิชาที่จะเข้าโครงการ และการดำเนินงานวิจัยเข้าไปเป็นโจทย์ นับว่าเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น จึงต้องติดตั้งกระบวนการสร้างนักสื่อสารงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ ในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถาบัน

*** ระดับที่สอง** เป็นระดับการทำงานกับผู้ประสานงานภาค (node) กับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เนื่องจากโจทย์ของคณะผู้วิจัยนี้ มุ่งเน้นการยกระดับการสร้างนักสื่อสารงานวิจัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ดังนั้น การทำงานร่วมกับผู้ประสานงานภาค กับเครือข่ายอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ โดยเป็นกระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ประสานงานภาคกับเครือข่ายอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา โดยผู้ประสานงานภาค (node) มีบทบาทในการบริหารจัดการเครือข่ายใน 2 ส่วนสำคัญ คือ

ส่วนแรก การบริหารจัดการทั่วไป บทบาทการทำงานระหว่างผู้ประสานงานภาคกับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา เช่น การประสานเรื่องการจัดทำแผนลงพื้นที่พบนักวิจัย การติดตามการดำเนินงานของอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา และการรายงานผลการดำเนินงานของภาคให้กับคณะผู้วิจัย รวมทั้งมีบทบาทในการประสานงานการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมนำเสนอผลงานในพื้นที่

ส่วนที่สอง การบริหารจัดการความรู้ เนื่องจากคุณลักษณะสำคัญของคณะผู้วิจัยนี้คือ การสื่อสารงานวิจัย ดังนั้น กระบวนการบริหารจัดการความรู้จึง

ถือเป็นบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ประสานงานภาค ทั้งนี้ ผู้ประสานงานภาคจะต้องมีบทบาททั้งในด้านของการสำรวจต้นฉบับงานวิจัยเพื่อจัดส่งให้กับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา ขณะเดียวกัน ก็ต้องมีบทบาทร่วมกับคณะผู้วิจัยในการประสานงานข้อมูลของเจ้าของงานวิจัยหรือพื้นที่วิจัย เพื่ออำนวยความสะดวกให้อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาได้ลงพื้นที่พบนักวิจัยเจ้าของผลงานวิจัย หรือการลงพื้นที่วิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม

*** ระดับที่สาม** เป็นระดับของการติดตั้งความรู้ ผ่านกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ทั้งนี้ แม้การออกแบบกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการจะเน้นกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ แต่คณะผู้วิจัยก็เปิดโอกาสให้อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ด้านหนึ่งก็เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนประจำวิชามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงแก่นักศึกษาในรายวิชา ขณะเดียวกัน การเข้าร่วมอบรมจากวิทยากรจากภายนอกก็ถือเป็นส่วนสำคัญทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ในกระบวนการทำงานระหว่างคณะผู้วิจัยและอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา ทั้ง 3 ระดับนี้ มีปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จในด้านการสื่อสารระหว่างคณะผู้วิจัยกับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา คือ

1. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ “การประชุม” เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยการประชุมเพื่อการชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกัน จะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ
2. การใช้เทคนิคการติดตามของคณะผู้วิจัย ทั้งติดตามการทำงานของ โหนดและอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา เพื่อให้การทำงานมีลักษณะเกื้อหนุนกัน เติบโตในสิ่งที่ขาด และในระหว่างทางมีการติดตามปัญหา ประเมินสถานการณ์ และแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัย โหนด และอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา ผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคลและให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นการสะท้อนว่า ในกระบวนการทำงานนั้นจะต้องมีการติดตาม ทั้งก่อน-ระหว่าง-หลังดำเนินกิจกรรม ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาและอุปสรรคของการติดตาม แม้ว่าการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะต่อโหนดและอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาอย่างใกล้ชิด แต่ก็อาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการทำงานของโหนดและอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา เช่น บางรายวิชาไม่สามารถอยู่ร่วมกิจกรรมได้จนถึงโครงการเสร็จสิ้นด้วยเงื่อนไขการปิด-เปิดภาคการศึกษาที่ไม่เหมือนกันในแต่ละมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ในส่วนของกระบวนการทำงานของอาจารย์ผู้สอน คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และถอดบทเรียน พบว่า กระบวนการทำงานของอาจารย์ที่สำคัญคือการคัดเลือกงานวิจัยเพื่อเป็นโจทย์ในการสร้างสรรค์สื่อ และการเป็นพี่เลี้ยงให้นักศึกษา

ก. กระบวนการคัดเลือกงานวิจัยเพื่อเป็นโจทย์ในการสร้างสรรค์สื่อ

จากการวิเคราะห์พบว่า การคัดเลือกงานวิจัยเพื่อใช้เป็นโจทย์ในแต่ละรายวิชาส่งผลต่อความสำเร็จการผลิตสื่อ และคุณภาพผลงานสร้างสรรค์สื่อด้วยเช่นกัน โดยกระบวนการคัดเลือกงานวิจัยคณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การเลือกงานวิจัยโดยพิจารณาในเชิงพื้นที่ งานวิจัยที่เลือกเป็นโจทย์เพื่อผลิตสื่อนั้น หากเป็นงานวิจัยในพื้นที่ภูมิภาคใด แล้วนักสื่อสารงานวิจัยในพื้นที่ภูมินาคนั้นเป็นผู้สร้างสรรค์สื่อ จะส่งผลดีต่อการนำงานวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ในพื้นที่ นอกจากนี้ การผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยโดยผู้ผลิตสื่อเป็นคนในพื้นที่เดียวกันก็จะสื่อสารกันเข้าใจได้ง่ายกว่าคนต่างพื้นที่ ขณะเดียวกันการไปพบนักวิจัยในพื้นที่ภูมิภาคเดียวกัน ก็มีความสะดวกและมีความเข้าใจกันง่ายกว่าคนต่างพื้นที่

2) การเลือกงานวิจัยต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาในรายวิชาที่สอน เมื่อนำงานวิจัยเข้ามาเป็นโจทย์ในรายวิชานั้นแล้ว อาจารย์ผู้สอนต้องมีการปรับเนื้อหาวิชานั้นให้เหมาะสมกับระดับความรู้ของนักศึกษา ตลอดจนความเป็นไปได้ในการผลิตสื่อของนักศึกษาให้เสร็จตามเงื่อนไขเวลา

3) การเลือกงานวิจัยต้องมีความสอดคล้องกับความสามารถของนักศึกษา เนื่องจากแต่ละรายวิชามีผู้เรียนที่แตกต่างกันในระดับชั้นปี ในการทำความเข้าใจเนื้อหางานวิจัยและความสามารถในการนำเนื้อหางานวิจัยนั้นมาทำการสร้างสรรค์สื่อในแต่ละวิชา ก็จะมี ความแตกต่างกัน ดังนั้น งานวิจัยที่เลือกนำไปเป็นวิทยะนั้น ต้องสอดคล้องกับความสามารถในการตีโจทย์งานวิจัยของนักศึกษาในแต่ละชั้นปี

4) มีความสอดคล้องกับรูปแบบและประเภทของสื่อที่จะทำการผลิต กล่าวคือ เนื้อหางานวิจัยต้องมีความเหมาะสมหรือความยากง่ายในการที่จะสื่อสารผ่านรูปแบบและประเภทของสื่อแต่ละประเภท

5) การเลือกงานวิจัยเพื่อเป็นวิทยในการผลิตสื่ออาจใช้วิธีการเลือกที่หลากหลาย โดยอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาอาจเลือกให้โดยพิจารณาจากความสามารถของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนมีวิธีการคัดเลือกงานวิจัยแตกต่างกันใน 4 วิธี ได้แก่ (1) คณะผู้วิจัยเป็นผู้คัดเลือกให้ (2) อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาเป็นผู้คัดเลือก (3) อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาคัดเลือกร่วมกับนักศึกษา (4) นักศึกษาเป็นผู้คัดเลือก ซึ่งแต่ละวิธีการนั้นจำเป็นต้องพิจารณาบริบทของแต่ละวิชา โดยเฉพาะเนื้อหาวิชา ความสามารถของนักศึกษา ความสนใจของนักศึกษา เป็นต้น

ข. การเป็นพี่เลี้ยงให้นักศึกษา

1) เป็นพี่เลี้ยงในการทำความเข้าใจเนื้อหางานวิจัย กระบวนการสร้างความเข้าใจเนื้อหางานวิจัยนี้ อาจารย์ผู้สอนแต่ละคนมีกระบวนการที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- อาจารย์เป็นผู้อ่านงานวิจัยในเบื้องต้น วิธีการนี้อาจารย์จะเป็นผู้อ่านงานวิจัยในเบื้องต้น เพื่อการศึกษาความยากง่ายและความเข้าใจกับงานวิจัยก่อน หลังจากนั้นจึงสรุปและอธิบายเนื้อหาของงานวิจัยให้กับนักศึกษาว่างานวิจัยในเรื่องดังกล่าวมีประเด็นใดบ้างที่จะสามารถนำไปผลิตสื่อได้อย่างน่าสนใจ วิธีการนี้เป็นการช่วยเหลือนักศึกษาและลดขั้นตอนการทำความเข้าใจงานวิจัย

ได้มาก อย่างไรก็ตาม การอ่านงานของอาจารย์เป็นเพียงการสรุปเนื้อหางานวิจัยเบื้องต้น นักศึกษายังคงต้องไปค้นคว้าหาข้อมูล หรือต้องอ่านงานวิจัยโดยละเอียดด้วยตนเอง เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับงานวิจัยนั้น

- **นักศึกษาเป็นผู้นำเสนองานวิจัยต่ออาจารย์ผู้สอน** รูปแบบนี้ อาจารย์ผู้สอนจะให้หัวข้อวิจัยที่ได้รับจากคณะผู้วิจัยกับนักศึกษา โดยนักศึกษา จะทำการเลือกงานวิจัยจากชื่อเรื่อง บทคัดย่อ และรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ จากนั้น จึงได้ไปเสนอให้กับอาจารย์ผู้สอน ซึ่งรูปแบบนี้อาจารย์ผู้สอนมีเทคนิคแตกต่างกันไป ได้แก่ (1) การให้นักศึกษาทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ร่วมกันเลือกงานวิจัย ที่ตนเองสนใจแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ผู้สอน ในการทำงานเป็นกลุ่มนี้ นักศึกษา จะได้ฝึกทักษะการระดมสมองเพื่อสรุปเนื้อหางานวิจัย ทักษะการแบ่งหน้าที่กัน ทำ เช่น การสืบค้นข้อมูล การคัดเลือกเนื้อหา ฯลฯ และ (2) อาจารย์ทำหน้าที่ เป็นผู้ตรวจสอบ สำหรับเทคนิคนี้ ในบางมหาวิทยาลัยอาจารย์ผู้สอนได้ทำหน้าที่ เป็นผู้ตรวจสอบ โดยให้นักศึกษามาเล่าเนื้อหางานวิจัย และอาจารย์ผู้สอนประจำ วิชาทำหน้าที่ในการสอบถาม พูดคุย และอธิบายกระบวนการ โดยอาจจะตั้ง คำถามเพื่อฝึกให้นักศึกษาได้คิดตาม วิธีการนี้เป็นการฝึกทักษะในเรื่องการนำเสนอของนักศึกษา

- **การนำนักศึกษาพบกับนักวิจัยเจ้าของผลงาน** ในรูปแบบนี้ อาจารย์ผู้สอนโดยเฉพาะในส่วนที่อยู่ในภูมิภาคต่างๆ นิยมใช้กันมาก เนื่องจากการนำนักศึกษาไปพบนักวิจัย หรือการพานักวิจัยมาพบนักศึกษา จะทำให้นักศึกษาเข้าใจในเนื้อหางานวิจัยมากยิ่งขึ้น โดยพบว่า มี 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การนำนักศึกษาลงพื้นที่ไปพบกับนักวิจัย วิธีการนี้จะทำให้นักศึกษาได้เห็นบริบทของงานวิจัยว่าเป็นอย่างไร และผลจากการที่ได้พบกับนักวิจัย นักศึกษาอาจจะมี แรงบันดาลใจผลิตสื่อได้หลากหลายขึ้น ทั้งยังสามารถเก็บภาพ เก็บข้อมูล ที่ทันสมัย กว่าเล่มงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ทำให้งานของนักศึกษามีความหลากหลายและแตกต่างไปจากงานวิจัยที่เป็นตัวเล่ม (แต่ยังคงอยู่ในเนื้อหาของงานวิจัย) การได้รู้จัก และพูดคุยกับนักวิจัยโดยตรงจะเป็นการเผยแพร่งานวิจัยได้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งรูปแบบนี้อาจจะต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวลงพื้นที่ การนัดหมายกัน แต่ผลลัพธ์ที่

ได้ทำให้นักศึกษาเข้าใจงานวิจัยอย่างแท้จริง และ (2) การพานักวิจัยมาพบกับนักศึกษา เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จะทำให้นักศึกษาได้พบกับนักวิจัยเจ้าของผลงาน และทำให้นักศึกษาสามารถซักถาม ทำความเข้าใจกับนักวิจัยได้โดยตรง และอาจจะทำให้ได้มุมมองที่แตกต่างไปจากการอ่านด้วยตนเอง นอกจากนี้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักวิจัยกับนักศึกษา อาจจะช่วยในเรื่องมุมมองการผลิตสื่อได้ถูกต้องตรงตามเนื้อหาได้มากกว่า

- *การใช้วิธีการสอบถามนักวิจัย* การโทรศัพท์หรือการใช้ email หานักวิจัย เพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากนักวิจัยเจ้าของผลงาน โดยส่วนใหญ่ได้รับความอนุเคราะห์จากนักวิจัยทั้งในเรื่องของการให้ข้อมูลเพิ่มเติม รูปภาพประกอบ และรายละเอียดอื่นๆ ที่จะประโยชน์ต่อการผลิตสื่อของนักศึกษาได้

- *การค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากสื่อ* ในงานวิจัยหลายชิ้นที่มีการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้สัมภาษณ์นักวิจัยผ่านรายการโทรทัศน์ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ทำให้นักศึกษาได้ข้อมูลเพิ่มเติม ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลที่สรุปออกมาแล้วทำให้นักศึกษาสะดวกในการทำงาน และเข้าใจในเนื้อหาได้มากกว่าเอกสารหรืองานวิจัย

2) *เป็นพี่เลี้ยงในการสร้างสรรค์สื่อ* กระบวนการทำงานของอาจารย์ประจำวิชาในการเป็นพี่เลี้ยงในการสร้างสรรค์สื่อ ได้ข้อค้นพบว่า อาจารย์ผู้สอนใช้ “วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ในภาควิชา” ทั้งนี้ อาจารย์ผู้สอนประจำวิชาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการสร้างสรรค์สื่อ โดยใช้ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาและอาจารย์คนอื่นๆ ในภาควิชา ช่วยให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์แบบที่สุด เช่น นักศึกษามีอาจารย์ที่ปรึกษาในการพัฒนาผลงาน โดยจะต้องเป็นอาจารย์ในภาควิชา 1 คน (แต่ละคนรับผิดชอบนักศึกษาไม่เกิน 10 คน) หรือ การสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมกันตัดสินใจผลิตผลงานของนักศึกษา โดยให้อาจารย์ในภาควิชาาร่วมเป็นผู้ตัดสินใจ โดยจัดในรูปแบบการจัดแสดงผลงาน เพื่อค้นหาชิ้นงานที่ดีที่สุดเพื่อเข้ามา workshop นับเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมทั้งคณาจารย์และนักศึกษา โดยการสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ อาจจะซับซ้อนและมีความยุ่งยากบ้าง

แต่นักศึกษาจะได้รับการฝึกการนำเสนองาน และฝึกการทำงานอย่างเป็นระบบ เพราะชิ้นงานที่ออกมาจะแสดงถึงความรับผิดชอบต่องานที่ทำ

3. กระบวนการพัฒนานักศึกษาด้วยกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

คณะผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการพัฒนาโดยใช้ “การอบรมเชิงปฏิบัติการ” (workshop) เป็นเครื่องมือ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยที่เป็นกลุ่มนักศึกษา และอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา โดยคณะผู้วิจัยออกแบบกรอบแนวคิดที่ว่า ผู้ทำหน้าที่ในกระบวนการสื่อสาร หรือ “ผู้ส่งสาร” (sender) นั้น ต้องมีความรู้และทักษะในการสื่อสารในระดับดีหรือมีความสามารถในการเชิงเทคนิคด้านการสร้างสรรค์และผลิตสื่อตนเอง ขณะเดียวกัน ก็จำเป็นต้องมีทักษะด้านการเลือกสารหรือการจับประเด็นเนื้อหางานวิจัย (ultimate issue selection) ที่จะนำมาสื่อสาร ตลอดจนทักษะด้านการแปลงสาร (message transformation) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการหรือ workshop นี้ ได้ถูกออกแบบไว้เพื่อพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยได้เพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นในการสื่อสารแล้ว ยังเน้นให้เกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และผลิตสื่อได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย และเห็นความสำคัญของงานวิจัยที่ทำการเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนด้วย

คณะผู้วิจัยได้สรุปบทเรียนจากกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อเรียนรู้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. รูปแบบการอบรมส่งผลต่อกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการนั้น คณะผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1) เน้นการเพิ่มทักษะ 2 ส่วน ได้แก่ ด้านเนื้อหา เน้นการพัฒนาทักษะการคิด จับประเด็นเนื้อหางานวิจัย และย่อยเนื้อหาให้ง่าย ในขณะที่ ด้านการสร้างสรรค์ เน้นทักษะการคิดและใช้เทคนิคการสร้างสรรค์สื่อ (รายละเอียดตามหัวข้อที่ 2)

2) เลือกวิทยากรที่มีความสามารถทั้งด้านเนื้อหาและด้านการคิดสร้างสรรค์เพื่อมาหนุนเสริมกัน

3) เน้นรูปแบบกิจกรรมที่เป็นการปฏิบัติการกลุ่มย่อย คณะผู้วิจัยได้ออกแบบโดยใช้กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยการคัดเลือกทีมนักศึกษาที่มีผลงานการสร้างสรรค์และผลิตสื่อที่ดีในแต่ละรายวิชา วิชาละ 1-2 ทีม เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านความรู้และประสบการณ์จากการให้ข้อเสนอแนะของวิทยากรในการปรับแก้ไขงานให้มีคุณภาพดีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นรูปแบบการแนะนำชี้แนะกลุ่มย่อยโดยวิทยากร ส่งผลให้บทบาทหน้าที่ของวิทยากรเปลี่ยนไปจากเดิม โดยวิทยากรจะทำหน้าที่ comment งาน ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็นผู้บรรยาย (lecturer)

4) ออกแบบให้นักศึกษาทุกกลุ่มได้นำเสนอผลงานเพื่อสื่อสารถึงวิธีคิดของกลุ่ม รูปแบบดังกล่าวเป็นการนำเสนอผลงานของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม workshop นำเสนอผลงานของตนเองให้เพื่อนๆ กลุ่มอื่น ที่มาจากต่างรายวิชาและต่างสถาบัน ได้เห็นผลงานไปพร้อมกัน เนื่องจากผลงานของทีมที่ผ่านเข้ารอบนี้นั้นส่วนใหญ่จะมีรูปแบบของสื่อที่แตกต่างกัน เช่น บางกลุ่มเป็น Animation-2D/3D บางกลุ่มเป็นสารคดี หรือเป็นเทคนิคพิเศษอย่าง stop motion หรือสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น โปสเตอร์ ซึ่งความหลากหลายของสื่อนี้ หลังจากที้นำเสนอเสร็จทีละกลุ่ม วิทยากรจะทำการให้ข้อคิดเห็นทันที โดยวิทยากรจะชี้ให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยในภาพรวมของงานชิ้นนั้นๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ฝึกอบรม

5) การให้ข้อเสนอแนะทีละกลุ่ม วิทยากรให้ข้อเสนอแนะกับผู้เข้าร่วมอบรมทีละกลุ่ม เป็นการลงลึกในรายละเอียดสำหรับแต่ละทีม โดยวิทยากรทั้ง 2 คนจะสลับกันให้ข้อคิดเห็นทีละกลุ่ม โดยชี้ให้เห็นจุดอ่อนของงานแต่ละงานว่ามีจุดอ่อนอย่างไร และจะเสริมจุดแข็งในงานชิ้นนั้นๆ อย่างไรบ้าง โดยการให้ข้อเสนอแนะเน้นไปที่กลุ่ม เป็นการใช้รูปแบบที่เน้นการสื่อสารแบบเฉพาะหน้า (face-to-face) ส่งผลให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วมอบรมโดยตรง ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมมีสมาธิและจดสนใจเดียว การให้ข้อเสนอแนะทีละกลุ่มแม้ว่าจะใช้เวลามาก แต่ผลที่ได้เป็นไปในทิศทางบวกอย่างมาก เนื่องจาก

ผู้เข้าร่วมอบรมบางกลุ่มระหว่างรอวิทยากร นักศึกษาได้วิเคราะห์สื่อของตนเอง
ไปในตัวว่า มีจุดที่ปรับปรุงคืออะไร เพื่อนำเสนอให้วิทยากรรับทราบ และเพื่อที่
วิทยากรจะได้ช่วยเหลือได้ตรงจุด

6) การบรรยายสรุปทฤษฎีเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน หลังจากรูปแบบการ
นำเสนอที่ละกลุ่มและรูปแบบการให้ข้อเสนอแนะแล้ว วิทยากรจึงบรรยายเชิงทฤษฎี
การบรรยายหลังการนำเสนอผลงาน จะทำให้นักศึกษาที่เข้าร่วมการอบรมเข้าใจ
ในภาพรวมของการออกแบบสื่อและสารว่ามีหลากหลายวิธีการ

2. เนื้อหาความรู้ในการบรรยายต้องเข้าใจได้ง่าย

สิ่งสำคัญในการอบรมเชิงปฏิบัติการก็คือ “เนื้อหา” หรือสาระความรู้ที่
จะช่วยเพิ่มเติมให้ผู้เข้าร่วมอบรมนั้นต้องมีความน่าสนใจ เข้าใจได้ง่าย ซึ่งในการ
อบรมครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ออกแบบให้ วิทยากร 2 คน บรรยายเนื้อหา ได้แก่
การออกแบบสื่อ และการออกแบบเนื้อหางานวิจัย (content) สามารถสรุปได้
ดังนี้

- **การออกแบบสื่อ** ในส่วนออกแบบสื่อสำหรับการนำเสนองานวิจัย
เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปนั้น ต้องมีลักษณะดังนี้
 - **ลดความซับซ้อนของข้อมูลโดยใช้ภาพเล่าเรื่อง** รูปภาพหรือ
ไอคอนกราฟิกต่างๆ สามารถสร้างความเข้าใจและสร้างจุด
ความสนใจได้มากกว่าตัวหนังสือ โดยรูปภูษานั้น อาจจะทำได้
ทั้งภาพ หรือกราฟิกที่บ่งชี้ถึงข้อมูลสถิติ ความรู้ ตัวเลข ฯลฯ
ซึ่งเป็นการย่อข้อมูลเพื่อให้เกิดการประมวลผลได้ง่ายกว่า
ตัวหนังสือ และเหมาะสำหรับคนที่อยู่ในยุคไอทีที่ต้องการเข้าถึง
ข้อมูลที่มีมากมายในเวลาอันจำกัด
 - **กระบวนการออกแบบ infographic** ควรเริ่มต้นจากการ
รวบรวมข้อมูล การอ่านข้อมูลโดยละเอียด การค้นหาวิธีการ
เล่าเรื่องเพื่อขยายความข้อมูลที่ซับซ้อน การระบุถึงปัญหาและ
ความต้องการของผู้รับสาร การจัดลำดับโครงสร้างข้อมูลโดย
ทำความเข้าใจภาพหรือกราฟิกที่เป็นตัวแทนของข้อมูลสำคัญ

การออกแบบ การเลือกรูปแบบ การกำหนดภาพให้ตรงกับหัวข้อ และการตรวจสอบข้อมูลและทดลองใช้ ก่อนนำไปสู่การเผยแพร่สู่สาธารณะ

- **สิ่งที่ควรทำในการออกแบบสื่อเพื่อการนำเสนอข้อมูลวิจัย** ได้แก่ การวางแผนออกแบบเสมอ การสร้างหัวเรื่องให้น่าสนใจ การวางแผนในการจัดวางหรือการจัดองค์ประกอบต่างๆ ให้ดูเรียบร้อย น่าติดตาม และสุดท้ายคือ การกำหนดรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลที่เหมาะสม ซึ่งอาจจะใช้เทคนิคการจัดวางตัวอักษรที่ไม่เป็นทางการมากนัก เพื่อให้รู้สึกว่างานวิจัยเป็นเรื่องสนุกไม่ใช่เรื่องไกลตัว การใช้ภาพถ่ายจริงมาประกอบ การใช้ความขัดแย้งเพื่อสร้างความน่าสนใจ การใช้เทคนิคการใช้ความสมดุลหรือไม่สมดุล การใช้สี และอื่นๆ
- **สิ่งที่ไม่ควรทำในการออกแบบสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัย** ได้แก่ การใช้ข้อมูลที่เกินความจำเป็น การนำเสนอข้อมูลที่ยากและซับซ้อน การใช้สีที่หลากหลาย (ในกรณีเป็นสื่อสิ่งพิมพ์) การใช้ตัวเลขที่จัดจ้านยาก (เช่น การใส่เลขที่มีจุดทศนิยมมากเกินไปจนเกินความจำเป็น) การใส่องค์ประกอบที่เกินความจำเป็น และมุ่งเน้นหรือออกแบบให้สวยงามแต่ขาดการนำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง

สำหรับเนื้อหาในการออกแบบสื่อนี้ เนื่องจากรูปแบบของสื่อที่นักศึกษาได้ทำการผลิตมานั้นมีความหลากหลาย เช่น motion graphic สารคดี Animation-2D/3D โปสเตอร์ หรือ infographic คณะผู้วิจัยจึงใช้หลักการการออกแบบของ infographic มาเป็นเนื้อหาในการฝึกอบรม เนื่องจากกระบวนการออกแบบสื่อ infographic นั้น มีการใช้ภาพและเนื้อหาที่สามารถประยุกต์ได้กับทุกสื่อ อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการฝึกอบรมวิทยากรยังได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้การออกแบบสื่อ infographic สำหรับออกแบบสื่ออื่นๆ ด้วยเช่นกัน โดยใช้วิธีการให้ข้อเสนอแนะทีละกลุ่ม เพื่อให้นักศึกษาที่เข้าร่วมการฝึกอบรมมีแนวทางในการออกแบบสื่อ และสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงสื่อที่ผลิตได้จริง

- **การออกแบบเนื้อหางานวิจัย (content)** นักสื่อสารงานวิจัย จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ เหล่านี้ เพื่อให้การสื่อสารงานวิจัยผ่านสื่อที่ผลิตประสบความสำเร็จ ได้เผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยที่ถูกต้อง ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย สร้างความเข้าใจให้กับผู้รับสารได้ง่าย และสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมายได้ โดยมีหลักการออกแบบและสร้าง content ดังนี้

- **การเข้าใจสายพานการผลิตและการเผยแพร่สื่อลักษณะผลงานวิจัย** โดยการเข้าใจถึงความต้องการ บทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ (1) **แหล่งทุน** โดยนักสื่อสารงานวิจัยควรทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเผยแพร่งานวิจัยของแหล่งทุน ทั้งกลุ่มเป้าหมายของแหล่งทุน ช่องทาง งบประมาณในการเผยแพร่สื่อ ซึ่งจะส่งผลถึงการกำหนดความเหมาะสมของเนื้อหาและประเภทของสื่อที่จะผลิต (2) **มีความเข้าใจนักวิจัย** โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากงานวิจัยนั้น นักสื่อสารงานวิจัยไม่มีความรู้หรือความเข้าใจมาก่อน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้นักวิจัยเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาก่อนและหลังการผลิตสื่อ (3) **เข้าใจบทบาทตนเองในฐานะนักสื่อสารงานวิจัย** โดยต้องนำเนื้อหาออกมาออกแบบให้เหมาะสมกับผู้รับสาร เน้นความเข้าใจง่าย ถูกต้อง (4) **คำนึงถึงคุณสมบัติของสื่อ**ว่า มีความสามารถและข้อจำกัดในการบรรจุข้อมูลเพื่อการสื่อสารแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้ออกแบบควรเลือกประเภทของสื่อให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์การเผยแพร่สื่อ ลักษณะของเนื้อหา และช่องทางการเผยแพร่สื่อ (5) **เข้าใจความสำคัญของผู้เชี่ยวชาญ** ก่อนที่จะนำสื่อไปเผยแพร่ ควรนำสื่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินประสิทธิภาพของสื่อ โดยมีผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อยสองด้าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความยากง่าย ปริมาณเนื้อหา และการ

เรียบเรียงเนื้อหา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการออกแบบกราฟิก (สี เส้น ตัวอักษร รูปภาพ ฯลฯ) การออกแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสื่อ กับผู้ใช้งาน เป็นต้น (6) **เข้าใจผู้รับสื่อ** นักสื่อสารงานวิจัย จำเป็นต้องระบุกลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้รับสื่อให้ชัดเจน โดยสามารถแบ่งผู้รับสารออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ **ผู้รับสื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้ผลงานวิจัยโดยตรง** ซึ่งเป็นผู้รับสื่อระดับที่ต้องรู้และควรรู้ข้อมูลวิจัยที่สำคัญมาก เนื่องจากงานวิจัยจะส่งผลกระทบหรือก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง **ผู้รับสื่อที่เป็นนักวิจัย** ซึ่งถือว่าเป็นผู้รับสื่อที่ต้องการรู้ถึงกระบวนการวิจัยหรือการนำทฤษฎีออกมาใช้ออกแบบงานวิจัย เทคนิคการออกแบบ และการวิเคราะห์ข้อมูล และ**ผู้รับสื่อที่เป็นประชาชนทั่วไป** ซึ่งนักสื่อสารงานวิจัยอาจจะต้องคำนึงถึงปริมาณเนื้อหาที่เหมาะสม เลือกเรื่องที่ประชาชนควรรู้หรือต้องรู้ แล้วนำมาปรับภาษาจากภาษาวิชาการเป็นภาษาที่ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย และใช้ช่องทางสื่อที่เข้าถึงผู้รับสื่อได้ง่ายในจำนวนมาก

- **ต้องรู้ว่าผลิตและเผยแพร่สื่อให้ใคร** (หรือการวิเคราะห์ผู้รับสาร) ว่า สื่อที่จะเผยแพร่นั้นส่งสารไปถึงใคร เพื่อจะได้ช่วยในการออกแบบและผลิตสื่อ ทั้งระดับความยากง่ายของเนื้อหา และสามารถเลือกตัวอย่างให้เหมาะสมกับผู้รับสื่อได้ นอกจากนั้นผู้ออกแบบและผู้ผลิตสื่อได้ทราบ ว่า ผู้รับสื่อมีวิธีการเรียนและการคิดอย่างไร จะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการสร้างสื่อให้มีประสิทธิภาพได้ และสิ่งที่ควรรู้เพิ่มเติมสำหรับผู้รับสื่อหรือผู้รับสาร ได้แก่ **ความรู้เดิมของผู้รับสื่อ** เพื่อให้ทราบพื้นฐานความรู้เดิมว่า มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่การออกแบบเนื้อหาที่เหมาะสมต่อไป **วิธีการเรียนรู้ของผู้รับสื่อ** เพื่อให้ทราบว่า สื่อนั้นเหมาะสมกับผู้รับหรือไม่ เช่น

บางคนอาจจะต้องการตัวอย่างมากๆ หรือต้องการคำอธิบาย
มากๆ หรือต้องการการสรุป **ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ
และใช้สื่อ** การทราบถึงประเภทสื่อและช่องทางที่สื่อสามารถ
เข้าถึงและใช้งานได้ จะทำให้ผู้ออกแบบและผลิตสื่อเลือกใช้สื่อ
ได้อย่างเหมาะสม

- **ต้องทราบวัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อ** โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น
4 ประเภท ดังนี้ (1) ต้องการแจ้งให้ทราบ (2) ต้องการสอน
หรือให้การศึกษา (3) ต้องการสร้างความพึงพอใจ และ (4)
ต้องการเสนอหรือชักจูงใจ นักสื่อสารงานวิจัยจึงมีความจำเป็น
ที่จะต้องทราบวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดรูปแบบ และออกแบบ
สื่อได้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์
- **ต้องเตรียมเนื้อหาให้พร้อมและรู้ขอบเขตของเนื้อหาที่จะผลิต
สื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัย** การแยกแยะแฉกแจงเนื้อหาจะช่วยให้
สามารถแบ่งเนื้อหาเพื่อนำมาถ่ายทอด ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหา
ที่ดี โดยคำนึงถึงลักษณะของผู้รับสื่อและวัตถุประสงค์ของการ
เผยแพร่งานวิจัย จะทำให้ผู้รับสื่อได้รับเนื้อหาที่ถูกต้อง ใน
ปริมาณที่เหมาะสม เข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยผู้ออกแบบและผลิต
สื่อควรทำงานร่วมกับนักวิจัยที่เป็นเจ้าของเนื้อหา เพื่อให้
นักวิจัยได้ตรวจสอบเนื้อหา ก่อนนำไปเผยแพร่
- **ต้องคิด message design ที่โดนใจและทำให้เข้าใจ** เมื่อ
เตรียมเนื้อหาไว้พร้อมแล้ว นักสื่อสารงานวิจัยจะต้องออกแบบ
สาร (message) ให้สามารถนำเสนอและถ่ายทอดไปยังผู้รับ
สาร เมื่อออกแบบสารเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงตัดสินใจเลือกสื่อที่
จะผลิต โดยต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของสื่อว่า สามารถรองรับ
และถ่ายทอดสารที่ออกแบบไว้ได้หรือไม่ ซึ่งแต่ละสื่อมีความ
สามารถในการบรรจุเนื้อหาและการแสดงผลที่แตกต่างกัน รวมทั้ง
ทั้งความสามารถในการเข้าถึงสื่อของผู้รับสื่อเป็นสำคัญ

- ต้อง try out และตรวจสอบคุณภาพก่อนนำสื่อไปใช้เสมอ โดยสามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่ (1) ให้ผู้เชี่ยวชาญทั้งคู่เชี่ยวชาญ ด้านสื่อและด้านเนื้อหาตรวจสอบ และ (2) การ try out หรือ การทดสอบกับกลุ่มที่คล้ายกับผู้รับสื่อจริง โดยให้ผู้รับสื่อ ที่ทำการทดสอบได้ทำการประเมินทั้งความรู้ ความเข้าใจ ใน เนื้อหาของสื่อ

สำหรับกิจกรรมภาคบรรยายนี้ จะทำให้นักศึกษาได้นำแนวคิดและทฤษฎี ที่วิทยากรนำเสนอมาปรับใช้กับการออกแบบสื่อและสาร มีหลักการเพื่อนำไป ปรับปรุงชิ้นงานของตนเองต่อไป นอกจากนี้ ระหว่างการบรรยาย วิทยากร ยังได้ยกตัวอย่างจากงานของต่างประเทศเกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลที่มีความยาก ง่าย แตกต่างกันไป เพื่อให้นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมเห็นภาพตัวอย่าง และนำ ไปปรับใช้โดยเฉพาะข้อมูลในส่วนของตัวเลข และการนำเสนอด้วยวิธีที่แตกต่าง

ในตอนสุดท้ายก่อนกิจกรรมจะสิ้นสุดลง วิทยากรยังได้สรุปประเด็น และ แสดงให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการได้เห็นแนวทางการปรับปรุงชิ้นงาน ของทีมตนเอง โดยข้อเสนอแนะคือ การนำเอาทฤษฎีที่ได้จากภาคบรรยาย มาประยุกต์ใช้กับชิ้นงาน ซึ่งจะทำให้นักศึกษาที่เข้ารับการอบรมเห็นภาพชัดเจน มากยิ่งขึ้น และแต่ละทีมได้นำเสนอแนวคิด การเลือกใช้สื่อ และการเลือกสาร รวมทั้งนำเสนอแนวทางการปรับปรุงชิ้นงานต่อวิทยากร

การสรุปดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่า ส่งผลต่อการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย หลายประการ คือ (1) เป็นการย้ำเตือนให้ผู้เข้ารับการอบรมทราบว่า จะปรับปรุง จุดอ่อนของชิ้นงานของตนเองได้อย่างไร (2) เป็นการสื่อสารให้นักศึกษาทราบว่า จะเสริมหรือเพิ่มเติมจุดแข็งของชิ้นงานอย่างไรให้มีความเฉียบคม (3) ส่งผล ให้นักศึกษาทราบว่า จะเล่าเรื่องงานวิจัยออกมาให้ตรงกับวัตถุประสงค์การนำเสนอ งานวิจัย หรือสามารถเลือกเนื้อหาสารประเด็นใดจากงานวิจัยมานำเสนอได้ อย่างครบถ้วน (4) เป็นการสื่อสารให้นักศึกษาทราบถึงการใช้เทคนิคการผลิตสื่อ

เทคนิคการเล่าเรื่อง การจัดองค์ประกอบภาพ และการเรียบเรียงเนื้อหางานวิจัย
อย่างไรให้น่าสนใจ และ (5) การสรุปของวิทยากรเป็นการทบทวนที่มีลักษณะ
การสื่อสารสองทาง ที่วิทยากรต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมมีการสื่อสารโต้ตอบ
ทวนซ้ำถึงการปรับปรุงสื่อ และเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กับวิทยากรอีกทางหนึ่ง

3. คุณลักษณะของวิทยากร

หากจะทำการสื่อสารงานวิจัยให้ได้ประสิทธิผลนั้น คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์
คุณลักษณะของวิทยากรในด้านการฝึกอบรมเรื่องการสร้างนักสื่อสารงานวิจัย
โดยเฉพาะการออกแบบและผลิตสื่อสำหรับการเผยแพร่งานวิจัยได้ดังนี้

- มีลักษณะเป็นกันเองกับผู้เข้าร่วมอบรม

การมีลักษณะเป็นกันเองกับผู้เข้าอบรมทำให้นักศึกษาล้าล่า กล้า
ที่จะนำเสนอแนวคิดของตนเองต่อวิทยากร ทำให้บรรยากาศการอบรมเชิงปฏิบัติการ
มีลักษณะผ่อนคลาย และไม่ตึงเครียด

- ใช้ภาษาวัยรุ่น

เนื่องจากผู้เข้าอบรมเชิงปฏิบัติการส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับ
ปริญญาตรี ที่เป็นวัยรุ่น การใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ ผสมกับมุขที่วัยรุ่นใช้กัน
ทำให้นักศึกษามีความรู้สึกเหมือนได้คุยกับเพื่อน สามารถหยอกล้อกับวิทยากร
ได้ ทำให้เกิดความรู้สึกว่า คุยกับคนภาษาเดียวกัน สร้างบรรยากาศเหมือนคุย
กับเพื่อน พี่ มากกว่าจะเป็นวิทยากร ทำให้นักศึกษาสนุกกับกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

- มีความเข้าใจในความหลากหลายของผู้เข้ารับการอบรม

วิทยากรต้องเข้าใจวัยรุ่นในยุค 4G และเข้าใจในพื้นฐานของ
นักศึกษาที่อาจจะมีความแตกต่างกัน เนื่องจากมาจากต่างคณะ ต่างสถาบัน
บางทีอาจจะมีความเชี่ยวชาญด้านสื่อ ในขณะเดียวกัน บางทีก็อาจจะมีความ
สามารถในการเลือกสารที่จะนำเสนอได้ดีกว่า วิทยากรต้องมีความสามารถในการ
วิเคราะห์ผู้รับสาร ทำให้สามารถอธิบายหรือเสนอแนะในเรื่องที่นักศึกษาขาด
หรือจุดด้อยที่ควรปรับปรุงได้ เช่น นักศึกษาขาดความรู้เรื่องของการจับประเด็น
งานวิจัย วิทยากรก็สามารถเสนอแนะได้

- เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเนื้อหาและสื่อ

เนื่องจากสื่อที่นักศึกษาที่ผ่านเข้ารอบอบรมเชิงปฏิบัติการมีความหลากหลาย วิทยากรจึงมีความจำเป็นจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญหลักการออกแบบของสื่อในแต่ละสื่อเป็นอย่างดี และมีความเชี่ยวชาญในการออกแบบสาร เพื่อพัฒนาให้นักศึกษาเป็นนักสื่อสารงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีความรู้โดยเฉพาะเรื่องสื่อและสารจะทำให้สามารถเสนอแนะให้กับทีมผู้ผ่านเข้ารอบได้เป็นอย่างดี รู้ถึงจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละทีม แม้ว่าสื่อจะมีความหลากหลาย แต่วิทยากรต้องสามารถเสนอแนะได้ จึงจะทำให้ชิ้นงานมีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาของงานวิจัยและความสมบูรณ์ของสื่อที่ผลิต

- มีกลยุทธ์ที่หลากหลาย

เนื่องจากการทำงานกับกลุ่มวัยรุ่นทำให้วิทยากรต้องมีกลยุทธ์เพื่อให้นักศึกษาตื่นตัวและสนใจอยู่ตลอดเวลา เช่น กลยุทธ์การยกตัวอย่าง โดยยกตัวอย่างงานของทีมจากภาคอื่นๆ ว่ามีพัฒนาการอย่างไร กลยุทธ์การนำเสนอจากต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) เพื่อให้นักศึกษาหรือผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการมองเห็นภาพการนำเสนอผลการวิจัย กลยุทธ์การชมเชย เพื่อให้นักศึกษามีกำลังใจในการปรับแก้ผลงาน

- มีความเอาใจใส่กับผู้เข้าร่วมการอบรม

การอบรมเชิงปฏิบัติการนั้นมีทั้งการให้ข้อเสนอแนะโดยภาพรวมและข้อเสนอแนะเป็นรายทีม วิทยากรจึงจำเป็นต้องลงรายละเอียดในแต่ละทีม และสามารถให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ให้กับทุกทีมได้ และมีลักษณะเฉพาะเจาะจง การทุ่มเททั้งเรื่องของเวลาและความรู้จะทำให้ทีมสามารถพัฒนาผลงานได้ดี

4. ผลที่เกิดจากการออกแบบกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ทั้งในส่วนของเนื้อหาและการคัดเลือกวิทยากร ส่งผลต่อการดำเนินงานในด้านการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) สื่อที่นักศึกษาผลิตสามารถถ่ายทอดเนื้อหางานวิจัยได้ตรงประเด็น มากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้เข้ารับการอบรมสามารถที่จะเลือกเนื้อหา ทั้ง ในด้านของปริมาณเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อ และเลือกเนื้อหาที่เป็นสาระของงานวิจัยได้
- 2) การที่มีวิทยากรมาเป็น commentator ให้แต่ละทีม ทำให้นักศึกษามีพัฒนาการทั้งในเรื่องของการเลือกเนื้อหา การเรียงลำดับความสำคัญของงาน และการผลิตสื่อได้ดีขึ้นกว่าเดิม
- 3) เกิดการปรับปรุงงาน โดยสามารถแก้ไขตาม comment ของกรรมการ ได้เป็นอย่างดี ทำให้งานที่ได้รับการแก้ไขมีความสมบูรณ์ทั้งในเรื่องของเนื้อหางานวิจัย และการใช้เทคนิคต่างๆ ของการผลิตสื่อได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 4) หลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ และได้รับข้อ comment จากวิทยากร ทำให้นักศึกษาบางทีมมีความกระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลของงานวิจัยมากขึ้น จากเดิมที่อ่านเฉพาะงานวิจัย และอาศัยการตีความงานวิจัยร่วมกับอาจารย์ประจำวิชา นักศึกษาบางส่วนได้ติดต่อไปยังนักวิจัยเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม และผลที่ได้คือ การที่นักศึกษาเข้าใจงานวิจัยมากขึ้น สามารถดึงประเด็นจากงานวิจัยเพื่อนำเสนอได้อย่างถูกต้อง

5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคในการเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา

จากการดำเนินงานโครงการ คณะผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนกรณีที่เหมาะสม ความสำเร็จในการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษาได้ดังนี้

- 1) ในการทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว โหนดต้องมีศักยภาพในการประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา โดยคุณลักษณะสำคัญของโหนดได้แก่ เป็นผู้มีความรู้ เห็นความสำคัญของการเผยแพร่งานวิจัย มีความสามารถและประสบการณ์ในการประสานงาน มีเครือข่าย และ

การเป็นคนในพื้นที่ จากคุณลักษณะเด่นของโหนดข้างต้น จะทำให้การทำงานระหว่างคณะผู้วิจัย โหนด และอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น และส่งผลต่อผลสำเร็จของการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยท้องถิ่น

- 2) การออกแบบกิจกรรมของคณะผู้วิจัยมีกิจกรรมที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัยดังนี้ (1) กิจกรรมการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา ร่วมกับคณะผู้วิจัย มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวทางร่วมกัน (2) ประสานงานกับโหนด การประสานงานกับโหนดเพื่อเป็นการติดตามความก้าวหน้า และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโหนด ให้มีความราบรื่น (3) กิจกรรมการพบปะนักวิจัย กิจกรรมดังกล่าว อาจจะเป็นการพานักศึกษาไปลงพื้นที่เพื่อพบปะกับนักวิจัยหรือนักวิจัยมาพบกับนักศึกษา ซึ่งต้องอาศัยการออกแบบของอาจารย์ผู้สอนประจำรายวิชา และความสะดวกของนักวิจัย กิจกรรมดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่ขาดไม่ได้หากต้องการสื่อสารงานวิจัยไปยังผู้รับสารที่เกี่ยวข้อง (4) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เป็นกิจกรรม “เสริมจุดเด่นและพัฒนาจุดด้อย” ให้กับทีมผู้เข้าร่วมอบรม นอกจากนั้น กิจกรรมดังกล่าวยังเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักศึกษาต่างสถาบัน (5) กิจกรรมแสดงผลงาน จะทำให้นักศึกษาได้เห็นผลงานที่ได้ผ่านการปรับปรุง เสริมเติมและได้เห็นพัฒนาการของแต่ละทีม ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวจะมีประโยชน์สำหรับนักศึกษาในการปรับใช้ในงานอื่นต่อไป
- 3) อาจารย์ประจำวิชาที่มีลักษณะ active ในการช่วยเหลือนักศึกษา อาจารย์ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษา ตั้งแต่เรื่องของการเลือกงานวิจัยในรายวิชา การตีความงานวิจัย ช่วยเหลือนักศึกษาในเรื่องการผลิตสื่อ และคอยเสนอแนะในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการติดต่อประสานให้นักศึกษาได้พบกับนักวิจัย

- 4) การที่นักศึกษาได้พบกับนักวิจัยโดยตรง จะทำให้นักศึกษาได้ข้อมูล ที่ถูกต้องและนำไปผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยได้ถูกต้อง การที่ นักศึกษาได้เห็นพื้นที่และสภาพปัญหาที่แท้จริง ทำให้เห็นมุมมองและ แง่มุมการนำเสนอที่แตกต่าง

นอกจากนั้น การเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษายังมีปัจจัยที่เป็น อุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่

- 1) การเปิด-ปิด ภาคการศึกษาของแต่ละมหาวิทยาลัยที่ไม่เหมือนกัน ทำให้แต่ละมหาวิทยาลัยใช้ระยะเวลาในการดำเนินโครงการไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรม workshop และความพร้อมของ นักศึกษาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว โดยนักศึกษบางมหาวิทยาลัย เรียนรายวิชานั้นจบไปแล้วแต่ยังต้องกลับมาร่วม workshop ทำให้ เกิดความไม่ต่อเนื่องในเรื่องของการปรับแก้งาน นอกจากนี้ ปัญหา นี้ยังส่งผลให้บางรายวิชาไม่สามารถที่จะส่งนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม workshop ได้ เนื่องจากต้องเรียนวิชาอื่น โดยเฉพาะวิชาสหกิจศึกษา ที่นักศึกษาต้องไปฝึกประสบการณ์ในสถานประกอบการ ทำให้ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม workshop ได้
- 2) การให้โจทย์ในรายวิชาเป็นเนื้อหาจากงานวิจัย อาจจะไม่เหมาะกับบาง รายวิชาโดยเฉพาะรายวิชาที่นักศึกษาต้องการจะหาโจทย์เพื่อผลิตสื่อ จากความสนใจของตนเอง

อภิปรายผล

1) การเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา

วิธีการเผยแพร่งานวิจัยผ่าน “ระบบการศึกษา” โดยบรรจุงานวิจัยเข้าไป เป็นโจทย์ในรายวิชาที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการสร้างสรรค์และผลิตสื่อ ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบกระบวนการเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการ ศึกษา ให้ผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยในเชิงปริมาณ นั้นสื่อที่ผลิตจากรายวิชาต่างๆ มีจำนวนมากถึง 276 ชิ้น และมีรูปแบบของสื่อ

ที่หลากหลาย และผลในเชิงคุณภาพ นักศึกษาผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพ (empowerment) โดยอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาทำหน้าที่เหมือน “พี่เลี้ยง” ให้กับนักศึกษาในด้านการสร้างความเข้าใจเนื้อหาและด้านการสร้างสรรค์สื่อทั้งภาคการศึกษา

ในขณะที่สื่อของทีมนักศึกษาที่ถูกคัดเลือกจากแต่ละรายวิชาเข้าสู่กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการได้รับการเสริมศักยภาพเพิ่มอีก 2 กระบวนการ ได้แก่ (1) การเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ซึ่งจะเป็นการเสริมศักยภาพในด้านการสร้างความเข้าใจเนื้อหาทางวิจัย และด้านการคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนเทคนิคการออกแบบสื่อ และ (2) กิจกรรมการแสดงผลงานสร้างสรรค์สื่อของนักสื่อสารงานวิจัยในระดับภูมิภาค ซึ่งนักศึกษาที่ได้รับการเสริมศักยภาพในเรื่องของวิธีการนำเสนอผลงานให้น่าสนใจ นับได้ว่า เป็นการผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารงานวิจัยในระดับที่สูงขึ้น ทั้งในด้านเนื้อหาและสร้างสรรค์สื่อ

การเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา ส่งผลให้เกิดแนวทางการเรียนการสอนวิธีการใหม่ๆ กล่าวคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน (stakeholders) ในระบบการเรียนการสอน ต่างได้รับประสบการณ์ใหม่ที่ทำลายในการนำงานวิจัยไปเป็นโจทย์ในการสร้างสรรค์และผลิตสื่อ ซึ่งเป็นความท้าทายของอาจารย์ผู้สอนที่จะต้องออกแบบการเรียนการสอนให้ได้ผลตรงตามเนื้อหาหลักสูตร และต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนให้มากขึ้น ส่วนนักศึกษาก็ได้รับประสบการณ์และความท้าทาย ในแง่ที่เป็นการเตรียมประสบการณ์ในชีวิตจริง หากเมื่อไปทำงานก็ต้องรับโจทย์ที่ถูกกำหนดมา ไม่ว่าจะยากเพียงใด ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเกิดผลร่วมกันในเรื่องการปรับการเรียนการสอนในพื้นที่จริง จากกระบวนการสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางวิจัยก่อนทำการผลิตสื่อ ด้วยการพานักศึกษาไปพบนักวิจัยเจ้าของผลงาน

การเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา ส่งผลในแง่ของความยั่งยืน ซึ่งเป็นผลกระทบที่ทางโครงการคาดการณ์ไว้ว่า สามารถเกิดขึ้นได้ เนื่องจากกระบวนการวิจัยของโครงการได้ออกแบบให้บรรจุกระบวนการนำงานวิจัยเข้าไป

เป็นโจทย์ในรายวิชาต่างๆ นั้น บรรจุใน มคอ. 3 ซึ่งหากอาจารย์ผู้สอนดำเนินการตาม มคอ. 3 นี้ ก็จะมีส่งผลให้มีการนำงานวิจัยไปเป็นโจทย์ในรายวิชาต่างๆ ได้ทุกภาคการศึกษา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นวิธีการเผยแพร่งานวิจัยที่ยังไม่มีงานวิจัยใดรองรับหรือเคยวิจัยไว้ และจากการทบทวนวรรณกรรม ก็ไม่พบกรอบแนวคิดในการเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษา โดยการนำงานวิจัยไปเป็นโจทย์ในรายวิชา คงมีเพียงกรอบแนวคิดที่กล่าวถึงวิธีการเผยแพร่งานวิจัย (กรวรรณ สังขกร, ม.ป.ป.) โดยกล่าวถึงการเผยแพร่งานวิจัยอย่างเป็นทางการ ด้วยการจัดทำรายงานวิจัย คู่มือ บทความทางวิชาการ การประชุมวิชาการ และการเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะต่างๆ จึงอาจกล่าวได้ว่า การเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษาเป็นข้อค้นพบใหม่จากงานวิจัยนี้

2) การออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรมการพัฒนานักสื่อสารงานวิจัย

การออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรม ใน 4 ส่วนสำคัญ ส่งผลให้การเผยแพร่งานวิจัยผ่านระบบการศึกษาประสบความสำเร็จค่อนข้างมาก ซึ่งกิจกรรม 4 ส่วนสำคัญนั้น ได้แก่ (1) กิจกรรมสร้างความเข้าใจร่วมกับโหนดและอาจารย์ผู้สอนประจำวิชา โดยใช้ “การประชุม” เป็นเครื่องมือ (2) กิจกรรมการพบนักวิจัยเจ้าของผลงานวิจัย (3) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (4) กิจกรรมการแสดงผลงานสร้างสรรค์สื่อเพื่อเผยแพร่งานวิจัยในระดับภูมิภาค โดยกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม คณะผู้วิจัยออกแบบเพื่อมุ่งเน้น “การพัฒนาศักยภาพคน” หรือในงานวิจัยนี้ก็คือ “นักสื่อสารงานวิจัย” ได้แก่ โหนด/ผู้ประสานงานภาค อาจารย์ผู้สอนประจำวิชา นักศึกษา ซึ่งการออกแบบกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมดังกล่าวส่งผลในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ ดังที่กล่าวในหัวข้อก่อนหน้านี้ กล่าวคือ

ประการแรก เกิดการพัฒนาโหนดและอาจารย์ผู้สอนด้วย “การประชุม” ซึ่งการประชุมกลายเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคณะผู้วิจัยและเครือข่ายอาจารย์ต่างมหาวิทยาลัย ในด้านวิธีคิด วิธีการสอน การปรับเปลี่ยนเนื้อหาวิชาเมื่อมีการนำงานวิจัยเข้าไปเป็นโจทย์ เป็นต้น นอกจากนี้

การออกแบบกระบวนการนำรายวิชาเข้าไปอยู่ในรายวิชา ส่งผลให้อาจารย์ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” ทั้งในด้านการสร้างความเข้าใจเนื้อหาและด้านการสร้างสรรค์สื่อ เนื่องจากงานวิจัยมีความยาก ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนจึงต้องร่วมอ่านงานวิจัย ร่วมตีความ ร่วมจับประเด็น และร่วมลงพื้นที่ไปพบนักวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการที่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนปกติ จึงเป็นการเสริมศักยภาพของอาจารย์ผู้สอนประจำวิชาด้วย

ประการที่สอง กระบวนการพบนักวิจัย เป็นกระบวนการที่หากพิจารณาเพียงหน้าฉากจะเห็นว่า เป็นท่าบังคับเพื่อให้เกิดการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนการผลิตสื่อ หากแต่เบื้องหลังเป็นการออกแบบเพื่อให้เกิดความพยายามในการตีความงานวิจัยนั้นให้เกิดความถูกต้องมากที่สุด ด้วยการให้ข้อมูลจากเจ้าของงานวิจัย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมคือ ทั้งอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาได้ลงพื้นที่และเห็น “ของจริง” ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจถึงความสำคัญของงานวิจัยที่ไม่ได้ต้องการรู้มาด้วยความบังเอิญหรือได้มาโดยง่าย

ประการที่สาม ทีมนักศึกษาที่ถูกคัดเลือกจากแต่ละรายวิชาเข้ามาสู่กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักสื่อสารงานวิจัยในระดับที่สูงขึ้น ด้วยการออกแบบให้มีการนำเสนอและรับฟังข้อคิดเห็นของวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของงานแต่ละกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับที่ Longman (1987 อ้างถึงใน สุรัญญา ทองวิจิต, 2545) ที่กล่าวถึงศักยภาพว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่ซ่อนเร้นอยู่ในตน หากมีการกระตุ้นจากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อม จะสามารถแสดงพลังหรือความสามารถที่มีอยู่ออกมาใช้ได้ หรือยับยั้งพลังที่มีอยู่มิให้บังเกิดขึ้น ดังนั้น การเสริมสร้างศักยภาพจึงหมายความว่ารวมถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมในการทำงาน ทั้งในการทำงาน การแก้ปัญหาในการบริหารงาน การขาดประสิทธิภาพในการทำงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

นอกจากนี้ การอบรมเชิงปฏิบัติการที่ออกแบบไว้ในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับที่ Victoria Neufeldt (1990 อ้างถึงใน สุรัญญา ทองวิจิต, 2545) กล่าวว่า ในบางครั้งการฝึกอบรมมีลักษณะใกล้เคียงกับการให้การศึกษา เช่นเดียวกันกับที่ทางการมักจะจัดตั้งโรงเรียนเพื่อผลิตคนให้มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ เช่น

โรงเรียนรถไฟ โรงเรียนไพบรณีย์ ฯลฯ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรประเภทหนึ่ง ที่สามารถสร้างคนให้สามารถทำงานเฉพาะด้านได้ หรือในปัจจุบันมีระบบการศึกษาที่เราเรียนรู้ในลักษณะการทำงานไปพร้อมกับการเรียน ที่เรียกว่า work-based learning

ประการที่สี่ นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามาถึงรอบสุดท้ายจะเข้าสู่กิจกรรมการแสดงผลงานสร้างสรรค์สื่อของนักสื่อสารงานวิจัยในระดับภูมิภาค ซึ่งนักศึกษาได้รับการเสริมศักยภาพในเรื่องของวิธีการนำเสนอผลงานให้น่าสนใจ การจัดแสดงผลงานของนักศึกษาทุกกลุ่มนั้น เป็นการออกแบบกระบวนการเสริมศักยภาพดังกล่าว คณะผู้วิจัยต้องการให้นักศึกษาได้ชื่นชมผลงานของตนเอง และกลุ่มอื่นๆ หลังจากมีการปรับแก้งาน ซึ่งเป็นผลประการหนึ่งของการเสริมศักยภาพ ดังที่ Victoria Neufeldt (1990 อ้างถึงใน สุรัญญา ทองวิจิต, 2545) กล่าวว่า หากมีการเสริมศักยภาพให้บุคคลแล้ว จะเป็นพลังหรืออำนาจซึ่งสามารถดึงออกมาใช้หรือแสดงออกมาได้ หากได้รับการกระตุ้นจากภายนอก โดยก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ซึ่งผลประการหนึ่งก็คือ “ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของบุคคล ทำให้บุคคลมีสมรรถภาพในการดำเนินงาน มีความรู้เพิ่มขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น” ดังนั้น การมอบรางวัล The Winner ให้แก่กลุ่มที่มีพัฒนาการ และแก้ไขงานให้มีคุณภาพดีขึ้น จึงเป็น “รางวัล” ที่ช่วยหนุนเสริมให้เกิดพลังทางใจในการทำงานอีกด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ (2552), *สื่อเล็กๆ ที่นำไปในงานพัฒนา*, กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ และนิคม ชัยขุนพล (2556), *คู่มือสื่อใหม่ศึกษา*, กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

จันทนา ทองประยูร (2548), "คุณลักษณะเด่นของสื่อออนไลน์", *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารศึกษา*, 2(1).

จิตรภัทร์ จิงอยู่สุข (2543), *การมีส่วนร่วม ทักษะคิด การตัดสินใจซื้อ ความภักดีต่อตราสินค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อสินค้าความเกี่ยวพันสูงและสินค้าความเกี่ยวพันต่ำที่มีการจัดการตลาดเชิงกิจกรรม*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดนชนก เปื่อน้อย (2559), "นวัตกรรมกับความคิดสร้างสรรค์", *วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*, 3(1) มกราคม-มิถุนายน.

สุธัญญา ทองวิจิต (2545), *ศักยภาพการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี*, กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อมรรักษ์ เจริญโชติธรรม และคณะ (2560), *การประกวดการสร้างสรรค์สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่คนรุ่นใหม่*, รายงานวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2559), *การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ในการใช้สื่อใหม่เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่คนรุ่นใหม่*, รายงานวิจัย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สื่อออนไลน์

กรวรรณ สังขกร (ม.ป.ป.), "การเผยแพร่งานวิจัยออกสู่สาธารณะ", สืบค้นเมื่อ มกราคม 2562 จาก www.sri.cmu.ac.th